

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Eva Vode

Ukrajinski konflikt in varstvo človekovih pravic

Magistrsko delo

Ljubljana, 2017

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Eva Vode

Mentor: red. prof. dr. Bogomil Ferfila

Ukrajinski konflikt in varstvo človekovih pravic

Magistrsko delo

Ljubljana, 2017

Zahvaljujem se mentorju prof. dr. Bogomilu Ferfili za pomoč in koristne napotke pri pisanju, svojemu možu Juretu za podporo ter sinu Filipu in hčerki Ajdi, ker sta ob večerih pridno spala, da sem lahko napisala magistrsko delo.

Ukrajinski konflikt in varstvo človekovih pravic

Magistrska naloga obravnava varstvo človekovih pravic med ukrajinskim konfliktom v obdobju od začetka konflikta konec novembra 2013 do sredine marca 2017. Z raziskavo, ki v veliki meri temelji na periodičnih poročilih Opazovalne misije ZN za človekove pravice v Ukrajini, smo poskušali ugotoviti, kakšen vpliv so imeli dogovori iz Minska na človekove pravice med konfliktom. V tretjem poglavju predstavimo mednarodni sistem varstva človekovih pravic med oboroženimi spopadi, nato v četrtem poglavju preidemo na ukrajinski konflikt in dogovore iz Minska. Sledi analiza kršitev človekovih pravic v Ukrajini v obdobju pred in po sklenitvi dogovorov iz Minska ter predstavitev nekaterih prizadevanj za varstvo človekovih pravic med konfliktom oziroma za razrešitev konflikta. Magistrsko nalogo zaključimo z ugotovitvijo, da dogovori iz Minska na večino preučevanih človekovih pravic niso imeli vpliva, z izjemo zmanjšanja števila novih žrtev kot posledice zmanjšanja sovražnosti.

Ključne besede: oboroženi spopadi, človekove pravice, Ukrajina, Minsk I, Minsk II.

Conflict in Ukraine and human rights protection

This master's thesis examines the topic of human rights protection during the conflict in Ukraine from the beginning of the crisis in November 2013 until mid-March 2017. The research is largely based on the periodic reports of the UN Human Rights Monitoring mission in Ukraine and seeks to determine the extent of influence in which the Minsk Agreements had on the human rights situation during the conflict. Chapter Three introduces the international system of human rights protection during armed conflicts. Chapter Four addresses the Ukrainian conflict and its relation to the Minsk Agreements. The thesis continues with a further analysis of the human rights violations in Ukraine in the period before, and after the conclusion of the Minsk Agreements and follows with a presentation of a few human rights protection measures implemented during the conflict. This thesis concludes by advancing the point that the Minsk Agreements had no influence on most of the human rights violations under investigation, with an exception of a decrease in new casualties as a consequence of de-escalation of hostilities.

Key words: armed conflicts, human rights, Ukraine, Minsk I, Minsk II.

KAZALO VSEBINE

1	UVOD	8
2	METODOLOŠKI OKVIR	11
2.1	Opredeleitev predmeta in ciljev preučevanja	11
2.2	Raziskovalno vprašanje in njegovo preverjanje v posameznih poglavjih.....	11
2.3	Metodologija preučevanja	12
3	SPLOŠNO O VARSTVU ČLOVEKOVIH PRAVIC V OBOROŽENIH SPOPADIH ...	13
3.1	Sodobni oboroženi spopadi in človekove pravice	13
3.2	Mednarodni sistem varstva človekovih pravic med oboroženimi spopadi	15
4	UKRAJINSKI KONFLIKT	20
4.1	Splošno o Ukrajinskem konfliktu.....	20
4.2	Dogovori iz Minska	23
5	KRŠITVE ČLOVEKOVIH PRAVIC MED UKRAJINSKIM KONFLIKTOM.....	26
5.1	Splošno o kršitvah človekovih pravic med ukrajinskim konfliktom.....	26
5.2	Kršitve človekovih pravic v obdobju od 21. novembra 2013 do 5. septembra 2014	27
5.3	Kršitve človekovih pravic v obdobju od 5. septembra 2014 do 15. februarja 2015	30
5.4	Kršitve človekovih pravic v obdobju od 15. februarja 2015 do 15. februarja 2017.....	34
6	VARSTVO ČLOVEKOVIH PRAVIC MED UKRAJINSKIM KONFLIKTOM.....	37
6.1	Prizadevanja za razrešitev ukrajinskega konflikta	37
6.2	Spremljanje človekovih pravic med konfliktom	39
6.3	Humanitarna pomoč in zaščita civilistov	40
6.4	Sankcije zoper Rusko federacijo	42
6.5	Postopki pred mednarodnimi sodišči.....	43
6.6	Zagotavljanje odgovornosti za storjena kazniva dejanja	45
6.7	Politično-pravne reforme v Ukrajini	46
7	ZAKLJUČEK.....	49
8	LITERATURA.....	53
	PRILOGA A: PROTOKOL IZ MINSKA	63
	PRILOGA B: MEMORANDUM IZ MINSKA	65
	PRILOGA C: MINSK II	67
	PRILOGA Č: Število civilnih žrtev med 15. februarjem 2015 in 15. februarjem 2017	70

SEZNAM KRATIC

AI – *Amnesty International*

AIV – *De Adviesraad Internationale Vraagstukken* (Nizozemski svetovalni svet za mednarodne zadeve)

ARK – Avtonomna republika Krim

CIS – *Commonwealth of Independant States* (Skupnost neodvisnih držav)

DPR – *Donetsk people's republic* (Ljudska republika Donetsk)

EKČP – Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin

EPRS – *European Parliamentary Research Service* (Služba Evropskega parlamenta za raziskave)

ESČP – Evropsko sodišče za človekove pravice

EU – Evropska unija

HRMMU – *Human Rights Monitoring Mission in Ukraine* (Opazovalna misija ZN za človekove pravice v Ukrajini)

HRW – *Human Rights Watch*

ICC – Mednarodno kazensko sodišče v Haagu

ICHRP – *International Council on Human Rights Policy* (Mednarodni svet za politiko na področju človekovih pravic)

ICISS – *International Commission on Intervention and State Sovereignty* (Mednarodna komisija za intervencijo in državno suverenost)

ICJ – Meddržavno sodišče OZN

ICRC – Mednarodni odbor rdečega križa

IDMC – *Internal Displacement Monitoring Center*

IDP – *internally displaced person* (notranje razdeljena oseba)

IISS – *International Institute for Strategic Studies* (Mednarodni inštitut za strateške študije)

LPR – *Luhansk people's republic* (Ljudska republika Lugansk)

MHP – mednarodno humanitarno pravo

Minsk I – Protokol trilateralne kontaktne skupine z dne 5. 9. 2014 in Memorandum iz Minska z dne 19. 9. 2014

Minsk I in II – dogovori iz Minska

Minsk II – Ukrepi za implementacijo dogovorov v Minsku z dne 12. 2. 2015

MKZOPI – Mednarodna konvencija za zaščito vseh oseb pred prisilnim izginotjem

MPČP – mednarodno pravo človekovih pravic

MPDPP – Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah
MPESKP – Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah
OCHA – *United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs* (Urad Združenih narodov za koordinacijo humanitarnih zadev)
OHCHR – *Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights* (Urad visokega komisarja Združenih narodov za človekove pravice)
OMHP – običajno mednarodno humanitarno pravo
OSCE/OVSE – *Organization for Security and Cooperation in Europe* (Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi)
OZN/ZN – Organizacija združenih narodov
R2P – *Responsibility to Protect* (odgovornost zaščititi)
RF – Ruska federacija/Rusija
SBU – *Služba bezpečnosti Ukrajiny* (Ukrajinska varnostna služba)
SDČP – Splošna deklaracija človekovih pravic
UNHCR – *United Nations High Commissioner for Refugees* (Urad Visokega komisariata Združenih narodov za begunce)

1 UVOD

Varstvo človekovih pravic v oboroženih spopadih je kompleksno področje, o katerem dandanes ob upoštevanju stanja in trendov kršitev človekovih pravic v svetu težko govorimo z optimizmom. Že ob pregledu okvirnega števila žrtev oboroženih spopadov v preteklih letih lahko ugotovimo, da z izjemo manjšega upada žrtev v letu 2015 beležimo njegovo konstantno rast. Tako iz študije Mednarodnega inštituta za strateške študije iz Londona o oboroženih spopadih za leto 2015 izhaja, da je bilo žrtev v letu 2008 56.000, v letu 2010 49.000, v letu 2012 110.000 in v letu 2014 že kar 180.000 (IISS 2015). Morda je še bolj zaskrbljujoč podatek o številu beguncev in notranje razseljenih oseb. Konec leta 2015 je njihovo skupno število doseglo rekordnih 65,3 milijone. Po besedah generalnega sekretarja Združenih narodov Ban Ki Moona se srečujemo z največjo begunsko in razseljensko krizo našega časa (UNHCR 2015, 5). Omenjena statistika pokriva le ozek spekter človekovih pravic, ki so bile kršene med oboroženimi spopadi.

Postavlja se vprašanje, zakaj do kršitev človekovih pravic med oboroženimi spopadi kljub pravnim in političnim mehanizmom še vedno prihaja v takšnem številu in intenziteti. Mar se mednarodna skupnost v vseh teh letih, zaznamovanih s številnimi krvavimi spopadi, ni uspela ničesar naučiti? Razloge za opisano situacijo poskuša podati Henckaerts, ki navaja, da do kršitev (mednarodnega humanitarnega prava) ne prihaja zaradi neustreznosti pravil, ampak nepripravljenosti akterjev spoštovati ta pravila, nezadostnih sredstev za uveljavljanje teh pravil, negotovosti glede uporabe pravil v določenih okoliščinah in pomanjkanja zavedanja pravil s strani političnih voditeljev, poveljnikov, borcev/vojakov in splošne javnosti (2005, 176). Opazujemo torej mednarodni sistem pravil, katerih namen je zavarovati človekove pravice in glede katerega obstaja na načelni ravni širok konsenz, kljub temu pa prihaja do množičnih kršitev teh istih pravic, ki naj bi jih sistem zavaroval. V članku *Liberal talk, realist thinking* Mearsheimer prikaže razliko med javno retoriko, ki poudarja načelnost, ter dejanskim sprejemanjem odločitev zunanje-političnih elit za zaprtimi vrati, kjer prihaja v ospredje realistična logika. Mearsheimer ugotavlja, da Američani ne marajo *realpolitike*, saj jo je težko »prodati«¹ javnosti, zato je za ameriški zunanje-politični diskurz značilna govornica liberalizma, prežetega z optimizmom in moralo (2002). Lahko bi dodali, da v veliki meri takšno ravnanje ni značilno zgolj za ameriško (zunanjo) politiko, ampak politiko na splošno. Kakor koli že, v sferi varstva človekovih pravic nastopa med oboroženimi spopadi velik krog akterjev, ki imajo na voljo širok spekter pravnih in političnih instrumentov in ki v javnosti glede vprašanja nujnosti

varstva človekovih pravic na načelni ravni nastopajo precej enotno in usklajeno, v praksi pa prihaja zaradi njihovega ravnanja (ali odsotnosti le-tega) do hudih kršitev človekovih pravic.

Razmerje med človekovimi pravicami in oboroženimi spopadi je dinamično in kompleksno. Kršitve človekovih pravic so lahko tako posledica kot tudi vzrok oboroženih spopadov. Nadalje lahko hude kršitve človekovih pravic spremenijo potek spopada na način, da ta postane še bolj neobvladljiv (Sriram in drugi 2014, 4). Kompleksnost področja varstva človekovih pravic v oboroženih spopadih se kaže tudi v dejstvu, da bi do določenih kršitev človekovih pravic prišlo tudi v primeru, če bi vsi udeleženci konflikta spoštovali mednarodnopravne norme, ki urejajo varstvo človekovih pravic med oboroženimi spopadi. V primeru nespoštovanja teh norm pa so negativne posledice nujno še hujše. Nekateri posamezniki tako kot najboljšo strategijo varstva človekovih pravic poudarjajo pomen preprečevanja samih konfliktov, iz katerih kršitve izhajajo. Kakšen poudarek bo dan posameznim načinom reševanja problematike človekovih pravic med oboroženimi spopadi, je v veliki meri odvisno od pristopa. Pristop, ki poudarja človekove pravice, je značilen za posameznike in organizacije, ki zagovarjajo spoštovanje človekovega dostojanstva in poudarjajo pomen razkrivanja resnice o zlorabah in preprečevanja krivice. Od njega se razlikuje drugi pristop, ki izpostavlja razreševanje, preprečevanje in transformiranje konfliktov s pomočjo pogajanj, mediacije, grožnje z uporabo vojaške sile in drugimi prisilnimi ukrepi. Tretji pristop poudarja pomen humanitarnega prava in je značilen za humanitarne in druge organizacije, ki pomagajo žrtvam vojaških spopadov (Mertus in Helsing 2006, 5).

Ne glede na sam pristop k reševanju problematike človekovih pravic med oboroženimi spopadi se vsi posamezniki in organizacije, ki delujejo na tem področju, soočajo s problemom pomanjkanja dostopa do informacij o zlorabah človekovih pravic. Goldstein ugotavlja, da so podatki o zlorabah, ko so ti dostopni, pogosto podcenjeni glede števil, dostopnost in zanesljivost podatkov v primeru političnih, civilnih in varnostnih pravic pa je izrazito slaba. To velja še posebej za najhujše zlorabe človekovih pravic, na primer mučenje in samovoljne usmrtitve. Na splošno velja, da je v bolj represivnih režimih težje dostopati do informacij o zlorabah človekovih pravic. Pogosto so podatki dostopni šele po tem, ko pride do zamenjave režima (2007, 31).

S pojmom ukrajinski konflikt označujemo aktualni vojaški konflikt na ozemlju vzhodne Ukrajine med proruskimi uporniki in vladnimi silami, ki izvira iz politične krize v Ukrajini, ki je sledila odločitvi ukrajinske vlade konec leta 2013, da opusti sklenitev trgovinskega sporazuma z Evropsko unijo in okrepi sodelovanje z Rusijo (BBC News 2014). Ukrajinski konflikt je zanimiv iz več razlogov. Gre za vojaški spopad na pragu Evropske unije, ki ga nekateri označujejo kot največjo krizo v Evropi v 21. stoletju (Morris in Osborne 2014), najbolj krvav konflikt v Evropi po Jugoslovanskih vojnah iz začetka 90. let (Thompson 2017) oziroma največji geopolitični šok za evropski varnostni sistem po koncu hladne vojne (Larsen 2014, 7). Predvsem slednja trditev se sklada z napovedjo Larrabeeja iz leta 2003, da bo imel razvoj Ukrajine pomemben vpliv na varnost v Evropi v obdobju po hladni vojni (87).

2 METODOLOŠKI OKVIR

2.1 Opredelitev predmeta in ciljev preučevanja

Predmet magistrske naloge je varstvo človekovih pravic med ukrajinskim konfliktom. Poleg splošnega pregleda varstva človekovih pravic med konfliktom je dan poseben poudarek dogovorom iz Minska in njihovem vplivu na zmanjšanje oziroma povečanje kršitev človekovih pravic med konfliktom. Pri tem ne preučujemo (zgolj) vpliva dogovorov na človekove pravice, ki so neposredno vključene vanje, ampak nas zanima tudi posreden vpliv dogovorov na širši krog človekovih pravic.

Cilj magistrske naloge je raziskati varstvo človekovih pravic med oboroženimi spopadi na primeru konflikta v Ukrajini. Za doseg navedenega je treba preučiti splošne značilnosti (mednarodnega) sistema varstva človekovih pravic in kršitve človekovih pravic med ukrajinskim konfliktom ter se opredeliti do izvedenih ukrepov varstva človekovih pravic med ukrajinskim konfliktom. Ob tem je bilo za osredotočenje postavljeno raziskovalno vprašanje, na katerega smo poskusili odgovoriti v osrednjem delu magistrske naloge, predvsem pa v njenem zaključku.

Predmet in cilji raziskovanja so bili zastavljeni z upoštevanjem dejstva, da zaradi širšega okvira problematika ne bo povsem celovito raziskana, ampak bodo (morda) ob koncu preučevanja izpeljane le nekatere ugotovitve glede omejenega dela preučevanih človekovih pravic, njihovih kršitev in varstva.

2.2 Raziskovalno vprašanje in njegovo preverjanje v posameznih poglavjih

Raziskovalno vprašanje se glasi: *Kakšen vpliv je imel podpis dogovorov iz Minska na človekove pravice med ukrajinskim konfliktom?*

Odgovor na raziskovalno vprašanje bomo poskusili poiskati v sledečih poglavjih. V splošnem tretjem poglavju je predstavljen mednarodni sistem varstva človekovih pravic med oboroženimi spopadi, kar je smiselno za razumevanje normativnega okvira, v katerem so opredeljene človekove pravice. V zadnjem delu poglavja se dotaknemo mirovnih sporazumov in nakažemo

njihovo povezavo s človekovimi pravicami. V četrtem poglavju je na kratko predstavljen ukrajinski konflikt in z njim povezani dogovori iz Minska. Na dogovore iz Minska je vezano raziskovalno vprašanje, zato je pomembno, da se bralec z njimi seznani, preden preide magistrska naloga v petem poglavju v analizo kršitev človekovih pravic med ukrajinskim konfliktom. Analiza temelji na podatkih iz periodičnih poročil Opazovalne misije ZN za človekove pravice v Ukrajini (HRMMU), pri čemer primerjamo kršitve človekovih pravic v obdobju pred podpisom dogovorov iz Minska in kršitve človekovih pravic v obdobju po njihovem podpisu. Ugotovitve po opravljeni analizi so osnova za podajo odgovora na zastavljeno raziskovalno vprašanje. Šesto poglavje obravnava nekatere primere varstva človekovih pravic med ukrajinskim konfliktom, do katerih se tudi kritično opredelimo. Z umestitvijo šestega poglavja v magistrsko nalogo prikažemo, katerih načinov se akterji poleg dogovorov iz Minska poslužujejo za razreševanje konflikta in (posledično) varstvo človekovih pravic, s čimer želimo ustrezno zaokrožiti preučevano tematiko. Sedmo poglavje predstavlja zaključek magistrske naloge, v katerem strnemo glavne ugotovitve in poskušamo odgovoriti na raziskovalno vprašanje.

2.3 Metodologija preučevanja

Odgovore na zastavljeno raziskovalno vprašanje smo poskušali najti s pomočjo različnih metod raziskovanja. Predvsem v uvodnih poglavjih in poglavjih splošne tematike smo s pomočjo deskriptivne metode predstavili temeljne pojme in odnose med posameznimi preučevanimi pojavi. Skozi celotno nalogo je bila uporabljena zgodovinska metoda, s pomočjo katere je predmet preučevanja umeščen v časovni okvir, lažje pa se je tudi kritično opredeliti do potencialnih rešitev problematike varstva človekovih pravic v Ukrajini v prihodnje. Že iz samega naslova magistrskega dela je razvidno, da je bila uporabljena tudi metoda študije primera, saj je varstvo človekovih pravic preučevano na primeru konflikta v Ukrajini. Med uporabljenimi metodami naj kot ključno omenimo še metodo zbiranja, analize in interpretacije primarnih in sekundarnih virov. Med najpomembnejšimi primarnimi viri lahko izpostavimo periodična poročila Opazovalne misije ZN za človekove pravice v Ukrajini, na podlagi katerih je bila opravljena analiza kršitev človekovih pravic med ukrajinskim konfliktom. Primarni viri so služili kot temeljni vir informacij, na podlagi katerih smo s pomočjo sekundarnih virov preučili obravnavano problematiko. Sekundarne vire sestavljajo predvsem znanstvene monografije in članki.

3 SPLOŠNO O VARSTVU ČLOVEKOVIH PRAVIC V OBOROŽENIH SPOPADIH

3.1 Sodobni oboroženi spopadi in človekove pravice

Iz poročila IISS za leto 2016 izhaja, da število aktivnih oboroženih spopadov od leta 2008 naprej upada, pri čemer pa velja, da so vsi največji oboroženi spopadi ostali nerazrešeni. V letu 2015 število žrtev oboroženih spopadov ocenjujejo na 167.000, pri čemer polovico vseh smrtnih žrtev beležijo na Bližnjem vzhodu in v severni Afriki, 21 odstotkov pa v Latinski Ameriki. Za konflikte v teh regijah ni razvidno, da bo kmalu prišlo do razrešitve ali vsaj izboljšanja situacije (IISS 2016).

Ross ugotavlja, da je v obdobju po drugi svetovni vojni sicer zaznati vedno bolj pogost diskurz na temo varstva človekovih pravic, vendar pa je za to obdobje kljub številčni zakonodaji, institucijam in gibanjem, povezanim z varstvom človekovih pravic, značilen tudi porast široko obsegajočih in sistematičnih kršitev človekovih pravic (2008, 35). Z vidika varstva civilistov med oboroženimi spopadi je zanimiv podatek, da je bilo v prvi svetovni vojni med žrtvami le 5 odstotkov civilnega prebivalstva, v drugi svetovni vojni je ta številka znašala okoli 50 odstotkov, v konfliktih 90. let in kasneje pa je bilo med žrtvami kar 90 odstotkov ali celo več civilistov (Chesterman v Ross 2008, 35). Čeprav nekateri oporekajo tako visokim ocenam (Roberts 2010) oziroma opozarjajo na problem pridobivanja točnih podatkov o žrtvah oboroženih spopadov (Epps 2013, 319–329), pa na splošno velja konsenz glede obstoja trenda naraščanja civilnih žrtev. Pri iskanju razlogov za porast števila žrtev oboroženih spopadov med civilisti je smiselno preučiti, kakšne spremembe so se v preučevanem obdobju v mednarodni skupnosti zgodile na področju oboroženih spopadov. Nizozemski svetovalni svet za mednarodne zadeve (AIV) ugotavlja, da se sodobni oboroženi spopadi pogosto odvijajo v mestih in njegovi okolici, kjer je težje razločevati med borci in civilisti. Borci se zlahka zlijejo z množico, civilisti pa ostajajo na bojnih območjih, ker želijo zaščititi svoje premoženje. Vsaka stavba lahko služi kot zatočišče ali pa kot baza, iz katere se sproži napad ali postavi zasedo. Nadalje, pomemben vzrok za veliko število civilnih žrtev in kršenje osnovnih človekovih pravic je uporaba eksplozivnih orožij in uničenje urbane infrastrukture, pri čemer je predvsem pomemben dostop do vodovodne in električne napeljave (2016, 11).

Mason in Wenger navajata, da je vzrok za povečanje števila civilnih žrtev v sodobnih konfliktih treba iskati v spremenjeni naravi bojevanja in relativnem povečanju notranjih konfliktov.

Civilisti niso zgolj tarče napadov, ampak pogosto prevzemajo aktivno vlogo v spopadih, kar med drugim povzroči, da jih je težje razločiti od borcev. Avtorja omenjata tudi pojav globalizacije, ki je imela med drugim za posledico povečanje moči nedržavnih akterjev. Med njimi naj omenimo posameznike in skupine, ki delujejo v sferi organiziranega kriminala in mednarodnega terorizma, saj te predstavljajo temeljno grožnjo varnosti (2008, 2–3). Pri oboroženih skupinah lahko najdemo več potencialnih razlogov, zakaj nekatere ne spoštujejo mednarodnega humanitarnega prava (MHP). Pogosto se oborožene skupine borijo proti dobro organizirani in opremljeni vojski, pri čemer lahko oboroženi skupini nespoštovanje MHP omogoči, da zmanjša vojaško podrejenost. Pomanjkanje posameznikov, pripravljenih za boj, se lahko rešuje z uporabo otrok vojakov, zastraševanje prebivalstva pa je lahko taktika za dokazovanje moči. Problematično je tudi dejstvo, da nekatere oborožene skupine niso sposobne oziroma pripravljene izobraziti (in, kjer je to potrebno, kaznovati) svojih članov v povezavi s (kršitvami) MHP (AIV 2016, 19).

Pri iskanju vzrokov za nastanek oboroženih spopadov je smiselno omeniti Amnesty International (AI), ki v letnem poročilu za leto 2015 navaja, da so se številne krizne situacije začele zaradi konfliktov, ki so bili posledica nasilnega zatiranja tistih, ki se niso strinjali z vladajočo oblastjo. Poleg izvensodnih usmrtitev in prisilnih izginotij je AI zabeležil ponavljajočo in obširno uporabo prekomerne sile proti nasprotno mislečim in demonstrantom. Zanihanje osnovnih človekovih pravic in neuspeh držav zavarovati pravice vseh posameznikov sta pogosto ustvarila družbene napetosti in konflikte, ki so imeli za posledico preobremenitev mednarodnih sistemov zaščite (AI 2016, 16). V tem kontekstu AI v zadnjem času posebej izpostavlja problematiko naraščajočega števila beguncev (AI 2016). V povezavi z begunsko problematiko Dowty in Loescher zagovarjata stališče, da je država, ki prisili svoje ljudi, da pobegnejo na način, da sta s tem ogrožena regionalni mir in varnost, dejansko internacionalizirala svoje notranje zadeve in s tem zagotovila temelj za oblikovalce politik drugje, da delujejo neposredno zoper vir grožnje (2007, 92). Ali bo do kakršne koli aktivnosti v tem oziru dejansko tudi prišlo in kakšna ta aktivnost bo, je odvisno od konkretne situacije.

3.2 Mednarodni sistem varstva človekovih pravic med oboroženimi spopadi

Udeleženci oboroženega spopada so pri svojem ravnanju dolžni spoštovati človekove pravice, pri čemer tako mednarodno pravo človekovih pravic (MPČP) kot tudi MHP zagotavljata vrsto zaščit osebam, ki so kakor koli vpletene v spopadih. Uporaba MPČP med oboroženimi spopadi poleg MHP je danes v mednarodni skupnosti splošno sprejeta (OHCHR 2011, 5). Skupen imenovalec MHP in MPČP je njun namen – varovati posameznike, pojma pa se med seboj v več pogledih tudi razlikujeta. MPČP se pretežno ukvarja z vprašanjem, kako država ravna s posamezniki pod njeno jurisdikcijo, medtem ko je namen MHP omejiti ravnanje v spopadih tako, da se zmanjšajo posledice za žrtve sovražnosti. Za uporabo MHP ni potrebna razglasitev vojne (Cerone 2006, 217). Varstvo posameznikov, ki so zapustili konfliktna območja, ureja pravo o beguncih. Konvencija o statusu beguncih iz leta 1951 določa, kakšno pomoč in zaščito morajo države podpisnice zagotoviti beguncem. Ena pomembnejših obveznosti držav po konvenciji je prepoved vračanja beguncev v državo, v kateri bi bilo njihovo življenje ogroženo (t. i. *non-refoulement*).

Humanitarno pravo obsega konvencijo o genocidu iz leta 1948 in vojno pravo (AIV 2016, 14). Vojno pravo je korpus mednarodnih norm, ki določa, kako ravnati med sovražnostmi, in ki zagotavlja varstvo osebam, ki niso (več) udeležene v spopadih (Cerone, prav tam). Obsega pogodbeno pravo, kamor med drugim sodijo štiri Ženevske konvencije iz leta 1949 in dva dodatna protokola iz leta 1977, ter mednarodno običajno pravo (AIV, prav tam). Prva in druga Ženevska konvencija varujeta bolne in poškodovane vojake na kopnem in morju, tretja ureja ravnanje z vojnimi ujetniki, četrta pa ureja varstvo civilistov. Ženevske konvencije so bile leta 1977 dopolnjene z dodatnimi protokoli, ki med drugim določajo osnovne človekove pravice posameznika nasproti lastni državi. Konflikti, ki niso mednarodne narave, so v Ženevskih konvencijah urejeni v skupnem tretjem členu in v Protokolu II.

Skupni tretji člen Ženevskih konvencij določa minimalne obveznosti pogodbenic v primeru, ko ne gre za mednarodni oboroženi spopad. Pogodbenicam nalaga humano ravnanje z vsemi osebami, ki ne sodelujejo več v sovražnostih, pri čemer našteva dejanja, ki so absolutno prepovedana. Med njih na primer sodijo umor, iznakaženje, kruto ravnanje in mučenje, jemanje talcev in izrekanje kazni ter izvajanje usmrtitev brez sodbe, ki je bila predhodno izdana s strani redno ustanovljenega sodišča z vsemi sodnimi jamstvi, ki jih priznavajo civilizirani narodi. Ob tem je smiselno dodati, da je dandanes velik del MHP že postal del mednarodnega običajnega

prava. Pod pokroviteljstvom Mednarodnega odbora rdečega križa (ICRC) je leta 2005 izšla obširna publikacija, v kateri je na enem mestu zbrano vse običajno mednarodnega humanitarne pravo (OMHP) (Henckaerts in Louise Doswald-Beck 2005). Prednost OMHP je v njegovi splošni veljavnosti, saj zavezuje vse strani v konfliktu, tudi tiste države, ki niso ratificirale določene mednarodne pogodbe. Poleg tega OMHP velja tudi za notranje oborožene spopade, ki jih pogodbeno MHP ne ureja v zadostni meri (Henckaerts 2005, 177–178). Med vojaškimi spopadi je treba upoštevati načela MHP, med katera sodijo načelo razlikovanja (med vojaki in civilisti), načelo proporcionalnosti (med pričakovano vojaško koristjo in vzporedno škodo) in načelo pazljivosti (razumna skrbnost za zmanjšanje vzporedne škode, ki se ji ni mogoče izogniti). V primeru vojaških napadov, ki kršijo navedena načela, gre lahko za vojne zločine, za katere velja individualna kazenska odgovornost (Svet Evrope 2016a, 22).

MPČP obsega velik krog pravic, med katerimi je tudi veliko takih, ki so pomembne za zaščito civilistov med oboroženimi spopadi. Ureja tudi kazenski pregon v primeru kršitev (AIV 2016, 15). Med temeljnimi mednarodnimi dokumenti, ki urejajo varstvo človekovih pravic, naj v okviru MPČP omenimo leta 1948 sprejeto Splošno deklaracijo človekovih pravic (SDČP, 1948), leta 1966 sprejet Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah, s protokoli (MPDPP, 1966) in leta 1966 sprejet Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah, s protokoli (MPESKP, 1966). Namen navedenih dokumentov je predvsem obvarovati posameznike pred zlorabami s strani vladajoče oblasti (Mertus in Hallward 2006, 311). Posamezna področja človekovih pravic urejajo Konvencija za zaščito vseh oseb pred prisilnim izginotjem (MKZOPI) iz leta 2006, Konvencija proti mučenju iz leta 1984 in druge.

Kršitve MPČP in MHP, ki predstavljajo kazniva dejanja, so urejene v okviru mednarodnega kazenskega prava. Najhujša kazniva dejanja – genocid, hudodelstva zoper človečnost, vojna hudodelstva in agresija¹ – so obravnavana v Rimskem statutu Mednarodnega kazenskega sodišča v Haagu (ICC). Preko svojega delovanja na področju mednarodnega kazenskega prava in kazenskega pravosodja sodišče izvaja, razlaga in razvija pravila MHP (OHCHR 2011, 8).

Načeloma velja mednarodni režim varstva človekovih pravic v vseh okoliščinah, ne glede na to, ali se država nahaja v vojni oziroma drugi krizni situaciji ali ne. Kljub temu pa države v

¹ »Sodišče bo izvajalo pristojnost nad kaznivim dejanjem agresije po 1. januarju 2017, in sicer po odločitvi, sprejeti z dvotretjinsko večino držav pogodbenic, in po tem, ko bo amandma v zvezi s tem kaznivim dejanjem ratificiralo vsaj trideset držav pogodbenic« (ICC 2008, 11).

kriznih okoliščinah niso vedno sposobne izpolniti svojih obveznosti v povezavi s človekovimi pravicami. Ne glede na legitimnost oziroma legalnost posameznega oboroženega spopada velja, da lahko države odstopijo od določenih obveznosti v povezavi s človekovimi pravicami. Razlog za navedeno gre iskati v želji uravnotežiti na eni strani težnje držav po zagotovitvi varnosti in na drugi strani potrebo po absolutnem spoštovanju človekovih pravic vseh posameznikov. Pravno podlago za takšno derogacijo držav med drugim najdemo v 4. členu MPDPP in 15. členu Evropske konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin (EKČP) (Nystuen 2005, 10–11). Ob tem je pomembno dodati, da je treba tudi v primeru, ko je derogacija dopustna, upoštevati načelo proporcionalnosti in načelo neodtujljivih človekovih pravic (Loof 2011, 52–55).

Primarno dolžnost varovanja človekovih pravic med oboroženimi spopadi ima država, na ozemlju katere je prišlo do oboroženega spopada. Na ravni države na področju uveljavljanja človekovih pravic delujejo sodišča ter, odvisno od posamezne države, varuhi človekovih pravic, odbori oz. sveti za človekove pravice, parlamentarni odbori in podobno. Kadar do samih kršitev MPČP in MHP že pride, je naloga države, da zagotovi, da posamezniki odgovarjajo zanje. V tem primeru imajo države obveznost, da preiskujejo kršitve, in v primeru zadostnih dokazov zoper posameznike, odgovorne za kršitve, začnejo kazenski pregon, storilce skladno z zakonodajo kaznujejo, žrtvam in njihovim družinam pa nudijo pravna sredstva in odškodnino (OHCHR 2011, 81).

Kadar država ni sposobna ali pripravljena zagotoviti potrebnega varstva posameznikom na svojem ozemlju, obstoji vrsta instrumentov, s katerimi se državi lahko pomaga oziroma se jo prisili k ravnanju. Kot prve naj omenimo preiskovalne komisije (*commissions of inquiry*) in misije za ugotavljanje dejstev (*fact-finding missions*), ki jih lahko uporabita Varnostni svet in Svet za človekove pravice OZN v primeru hudih kršitev MPČP in MHP. Naloga takšnih misij oz. komisij je pridobivanje točnih in celovitih informacij o kršitvah in izvajanje nadzora (OHCHR 2011, 113–116). Poročila komisij oziroma misij so dragocen vir informacij o stanju človekovih pravic na terenu, kar bo v nadaljevanju razvidno tudi na primeru ukrajinskega konflikta.

Glede na študijo primera konflikta v Ukrajini lahko predstavimo še nekaj evropskih instrumentov za varstvo človekovih pravic. Kot zanimivo velja omeniti možnost, da lahko posamezniki vložijo individualne pritožbe zoper državo kršiteljico na Evropsko sodišče za

človekove pravice v Strasbourgu. Sodišče odloča na podlagi določil EKČP. V okviru Sveta Evrope deluje tudi Komisar za človekove pravice, ki med drugim izdaja poročila in priporočila ter izvaja obiske na terenu (Svet Evrope 2017). Z vidika pridobivanja informacij s terena so pomembne tudi posebne nadzorne in opazovalne misije Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (OVSE), ki opazujejo dogajanje in poročajo o varnostni situaciji. Odločitev o namestitvi misije je mogoča le s soglasjem države gostiteljice (MZZ).

Pri uporabi instrumentov za varstvo človekovih pravic (civilistov) med oboroženimi spopadi v tretjih državah AIV poudarja celosten pristop, za katerega sta značilna hkratna uporaba in združevanje več instrumentov. Omenja nagovarjanje predstavnikov tretjih držav oziroma skupin, ki delujejo na ozemlju tretjih držav, v obliki demarš, ponujanje finančnih in drugih nagrad, tehnične pomoči, ekonomske ali vojaške pomoči, izvajanje pritiska z ustanavljanjem mednarodnih preiskovalnih odborov, grožnje storilec z ICC-jem, reguliranje trgovine z določenimi surovinami, širok nabor sankcij in drugo. Učinkovitost nekaterih instrumentov, na primer ekonomskih sankcij, je v veliki meri odvisna od sodelovanja držav (AIV 2016, 16–17).

V skrajnem primeru, ko prihaja do množičnih in hudih kršitev človekovih pravic, se postavlja vprašanje uporabe t. i. humanitarne intervencije. Mednarodna komisija za intervencijo in državno suverenost (ICISS) v odmevnem poročilu *The Responsibility to Protect* (R2P, Odgovornost zaščititi) kot utemeljen razlog oziroma predpogoj za vojaško intervencijo navaja množično izgubo človeških življenj oziroma množično etnično čiščenje. Glavni namen intervencije mora biti ustavitev oziroma preprečitev človeškega trpljenja, uporabi pa se lahko le kot skrajno sredstvo (ICISS 2001, XII). R2P temelji na premisi, da suverenost države ne zadeva toliko njenih mej, temveč bolj njeno vlogo glavnega varuha svojih državljanov, kar daje pravno in etično podlago za intervencijo zunanjih akterjev v državo, ki ni pripravljena ali sposobna preprečiti oziroma ustaviti genocida, množičnih pobojev in drugih hudih kršitev človekovih pravic (Icelandic human rights centre). ICISS izpostavlja Varnostni svet Združenih narodov kot najprimernejši organ za odobritev takšne vojaške intervencije. Nadalje ICISS meni, da pet stalnih članic Varnostnega sveta v primeru, ko njihovi vitalni interesi niso ogroženi, ne bi smelo uporabiti pravice do veta, da bi preprečile sprejem široko podprtih resolucij, ki dovoljujejo vojaške intervencije v človekoljubne namene (2001, XIII).

Upoštevajoč predmet preučevanja in raziskovalno vprašanje velja omeniti tudi mirovne sporazume in njihovo vlogo pri varstvu človekovih pravic med oboroženimi spopadi. V

literaturi avtorji pogosto obravnavajo vlogo mirovni sporazumov pri razreševanju oboroženih spopadov in ne njihovo (neposredno) vlogo pri varstvu človekovih pravic. Tudi človekove pravice se v analizah po navadi pojavljajo v podrejeni vlogi – kot orodje za doseganje miru; Mednarodni svet za politiko na področju človekovih pravic iz Ženeve (*International Council on Human Rights Policy, ICHRP*) ugotavlja, da kljub temu, da je težko doseči mir, ki bi bil več kot le (začasno) premirje, mirovni sporazumi ostajajo eden od glavnih načinov za razreševanje oboroženih spopadov (2006, 1). Osrednji element številnih (novejših) mirovni sporazumov so določila o človekovih pravicah, pri čemer njihovi zagovorniki poudarjajo, da z vključitvijo človekovih pravic v mirovna pogajanja mir kot tak dobi vsebino. Kratkoročno zanemarjanje človekovih pravic namreč ne more pripeljati do dolgoročnega miru (prav tam). Glavni problemi pri implementaciji določil mirovni sporazumov, ki urejajo človekove pravice, so:

- mirovni sporazum ni spoštovan in sovražnosti se nadaljujejo,
- implementacija določil bi pomenila prenos moči, čemur se vpleteni upirajo,
- socialno-ekonomske pravice niso upoštevane,
- šibki procesi monitoringa,
- ogrožanje mirovne procesa s strani zunanjih akterjev,
- šibka civilna družba,
- preozko razumevanje človekovih pravic, ki naj bi bile pomembne za razrešitev konflikta,
- težavnost reform pravne države (ICHRP 2006, 100–104).

Vloga, ki jo bo imel posamezen mirovni sporazum pri varstvu človekovih pravic med oboroženim spopadom, je odvisna od različnih dejavnikov. Med njimi velja omeniti vsebino mirovne sporazuma (na primer, v kolikšni meri se njegova določila dotikajo človekovih pravic) in v kolikšni meri je bil sporazum v praksi implementiran. V zvezi s slednjim Arnault navaja, da so glavne ovire pri implementaciji mirovni sporazumov pomanjkanje sposobnosti pogodbenih strank izpolniti zaveze (zaradi prevelikih zavez ali zavez ob nepravem času), politične omejitve in neupoštevanje določenih zahtev, ki so za pogodbene stranke ključne (2006, 3–6). V primeru, da v mirovni sporazumu stranke ne upoštevajo ključnih zahtev, poudarja Arnault, bo uspeh mirovne procesa v najboljšem primeru negotov (2006, 21).

4 UKRAJINSKI KONFLIKT

4.1 Splošno o Ukrajinskem konfliktu

Ukrajinski konflikt se je začel 21. novembra 2013 s protesti na kijevskem Trgu neodvisnosti Maidan. Do protestov je prišlo zaradi odločitve ukrajinske vlade, da odstopi od namere podpisa Pridružitvenega sporazuma z Evropsko unijo (ICC 2016, 34). Ukrajinski predsednik Viktor Janukovič je 17. decembra 2013 sprejel ponudbo Ruske federacije (RF) za odkup 15 milijard ukrajinskega dolga in znižanje cen dobave plina za približno eno tretjino, s čimer je Ukrajina še okrepila vezi z RF (BBC News 2014). V tednih, ki so sledili, so se demonstracijam priključili tudi tisti posamezniki, ki na splošno niso bili zadovoljni z Janukovičem in njegovim režimom in so zahtevali njegov odstop. Ukrajinski parlament je 16. januarja sprejel zakonodajo, ki je določala strožje omejitve pravice do izražanja, zbiranja in združevanja, kar je izzvalo nadaljnje proteste. Med protesti je bilo ranjenih in ubitih nekaj ljudi. Konflikt med protestniki in vlado se je dodatno zaostрил 18. februarja 2014, ko je v vladni operaciji za izpraznitev trga Maidan v treh dneh umrlo več kot sto ljudi, na stotine ljudi pa je bilo ranjenih. S posredovanjem EU se je 21. februarja 2014 Janukovič s predstavniki opozicije dogovoril o novi vladi in predsedniških volitvah, ki bi potekale maja 2014. Kljub dogovoru je ukrajinski parlament 22. februarja 2014 glasoval za odstranitev Janukoviča, ta pa je pobegnil v Rusko federacijo (ICC 2016, 34).

Med 23. in 26. februarjem 2014 je ukrajinski parlament imenoval Oleksandra Turčinova za začasnega predsednika Ukrajine, Arsenij Jatsenjok pa je bil razglašen za predsednika vlade. Parlament je glasoval, da ruščina ni več drugi uradni jezik v državi, kar je povzročilo val ogorčenja na strani rusko govorečih prebivalcev (BBC News 2014). Začasni predsednik Turčinov je podpis zakona zavrnil (OHCHR 2014a, Aneks, 3). V vzhodnih regijah Ukrajine in Avtonomni republiki Krim (ARK) je začelo prihajati do vedno večjih protestov zoper novo kijevsko vlado. Situacija se je zaostрила 27. februarja 2014, ko so oboroženi in povečini uniformirani posamezniki brez insignij vkorakali v Simferopol na Krimu in prevzeli nadzor nad vladnimi stavbami in krimskim parlamentom. Kasneje se je izkazalo, da gre za ruske predstavnike oboroženih sil, kar je potrdila tudi RF. Istega dne je krimski parlament razglasil novega predsednika vlade in razpisal referendum o statusu Krima (ICC 2016, 35). Na referendumu, izvedenem 16. marca 2014, je glasovalo več kot 81 odstotkov volivcev ARK, od katerih se jih je 96 odstotkov izreklo za priključitev Krima RF. Delegacija OHCHR je prejela številne prijave prirejanja volilnega izida, na primer večkratno glasovanje istih posameznikov

na več lokacijah in glasovanje posameznikov, ki niso ukrajinski državljani (OHCHR 2014a, Aneks, 7, 20). Osemnajstega marca 2014 so razglasili priključitev ARK in mesta Sevastopol k RF. Po podpisu pogodbe o priključitvi Krima k Rusiji med predstavniki ARK in RF je 20. marca 2014 ruska дума sprejela Zakon o sprejemu Republike Krim v Rusko federacijo in nastanku novih federativnih subjektov. Sredi marca 2014 je ukrajinska vlada začela umikati svoje vojake iz Krima v notranjost Ukrajine (ICC 2016, 35). Generalna skupščina Združenih narodov 27. marca 2014 je z Resolucijo 68/262 potrdila suverenost in teritorialno celovitost Ukrajine ter razglasila referendum o priključitvi ARF za neveljaven.

Protivladni protesti so se v obravnavanem obdobju nadaljevali tudi v drugih regijah Ukrajine, predvsem na vzhodu. Do prvih smrtnih žrtev med protesti na vzhodu države je prišlo 13. in 14. marca 2014 (OHCHR 2014a, 3). Med aprilom in majem 2014 so protivladni protestniki prevzeli nadzor nad vladnimi stavbami v vzhodnih provincah Kharkiv, Donetsk in Lugansk. Zaradi stopnjevanja nasilja je ukrajinska vlada 15. aprila 2014 razglasila začetek protiteroristične operacije in poslala svoje oborožene sile v Donetsk in Lugansk. S koncem aprila 2014 ječasni ukrajinski predsednik Jatsenjuk razglasil, da ukrajinska vlada nima več nadzora nad celotnim ozemljem Donetska in Luganska. Nasilni protesti v Odesi 2. maja 2014, v katerih je umrlo več kot 40 ljudi, predvsem zagovornikov federalistične ureditve, so situacijo v državi samo še poslabšali. V provincah Donetsk in Lugansk so 11. maja 2014 izvedli referenduma, na podlagi rezultatov pa so predstavniki obeh entitet razglasili neodvisnost od Ukrajine. DPR in LPR ni priznala skoraj nobena država, tudi RF ne (ICC 2016, 36).

Prvi resnejši poskus dogovora rešitve ukrajinske krize je bil podpis Ženevskega dogovora o Ukrajini (*The Geneva Statement on Ukraine*) 17. aprila 2014 s strani predstavnikov EU, Združenih držav, Ukrajine in RF. Dogovor, ki je določal začetne korake za zmanjšanje napetosti in vzpostavitev varnosti v Ukrajini, ni prinesel zelenih rezultatov².

Na predsedniških volitvah 25. maja 2014 je s 54,7 odstotka glasov zmagal Petro Porošenko. V Donetsku in Lugansku je bil volilni proces oviran s strani oboroženih skupin, ki so onemogočale dostop do volilnih mest, ustrahovale in napadale volilne komisije, kradle volilno dokumentacijo in podobno. Po podatkih ukrajinske Centralne volilne komisije je bila zaradi takšnih dejanj 82 odstotkom volivcev v Donetsku in 88 odstotkom volivcev v Lugansku odvzeta volilna pravica.

² Za povzetek določil Ženevskega dogovora glejte poglavje 6.1.

Prebivalci Krima so morali za volitve odpotovati na celinski del Ukrajine (OHCHR 2014a, Aneks, 72, 101).

Od začetka konflikta med oboroženimi silami ukrajinske vlade in protivladnimi uporniki, ki jih podpira RF, je mogoče opazovati obdobja večje in manjše intenzivnosti spopadov. Julija 2014 je bilo v vzhodni Ukrajini sestreljeno civilno malezijsko letalo MH17, pri čemer je umrlo vseh 298 potnikov. Zlasti intenzivni spopadi v vzhodni Ukrajini pred sprejemom Minska II so potekali konec avgusta 2014 v Ilovaisku (Donetsk) in med januarjem in februarjem 2015 v Debaltsevu (Donetsk). Večjo intenzivnost spopadov nekateri pripisujejo dotoku vojakov, vozil in orožja iz RF, vse z namenom okrepiti položaj oboroženih skupin (ICC 2016, 37). Situacija v državi se do trenutka oddaje te magistrske naloge še ni bistveno izboljšala (Delo 2017).

Glede na posredno in neposredno vpletenost RF v ukrajinski konflikt bi ga lahko opredelili kot notranji konflikt z mednarodnimi elementi oziroma t. i. internacionaliziran notranji konflikt ter na polotoku Krim kot mednarodni oboroženi konflikt. Za internacionaliziran notranji konflikt je značilna prisotnost tuje vojaške sile na ozemlju države, ki podpira vsaj enega od akterjev. Nasilje med konfliktom ima za posledico beg civilistov znotraj države kot tudi preko državnih meja, kar na regionalnem nivoju vpliva na varnost in gospodarski razvoj ter izzove destabilizacijo, razselitev in zlorabe človekovih pravic (Sriram in drugi 2014, 15).

Za boljše razumevanje vzrokov ukrajinskega konflikta je treba preučiti regionalne in etnične značilnosti Ukrajine. Solchanyk navaja, da v Ukrajini regionalni, etnični in jezikovni razkol predstavljajo eno najresnejših ovir za državotvornost in posledično stabilnost in varnost v državi. Ob določeni meri posplošitve lahko ugotovimo, da so za Ukrajino značilne precejšnje regionalne razlike med vzhodnim in zahodnim delom države. Mesten in industrijski vzhod ima visoko koncentracijo etničnih Rusov in je pretežno rusko govoreč. Skoraj 70 odstotkov rusko govorečega prebivalstva živi v petih *oblasteh* (ukrajinskih administrativnih enotah) Donetsk, Lugansk, Kharkiv, Dnipropetrovsk in Zaporizhzhya ter na Krimu. Na splošno velja, da je vzhod države manj naklonjen ukrajinski državotvornosti in bolj podpira tesnejše vezi z RF in Skupnostjo neodvisnih držav (CIS). Zahod države je etnično in lingvistično pretežno ukrajinski, močno naklonjen neodvisnosti Ukrajine, sumničav do Rusije in pazljiv v odnosu do CIS ter bolj naklonjen zahodnim modelom političnega in gospodarskega razvoja (2001, 136–137). Pomen, ki ga ima Ukrajina za RF, kar vsaj delno pojasnjuje njena dejanja, je mogoče razbrati iz zapisa

Larrabeeja, ki opisuje posledice, ki jih je imela za Rusijo izguba Ukrajine ob razpadu Sovjetske zveze:

Še bolj pomembna iz geopolitičnega vidika je bila izguba Ukrajine. Ta dogodek ni zgolj zanikal več kot 300 let imperialne zgodovine, temveč povzročil tudi izgubo velike, potencialno bogate industrijske in kmetijske ekonomije. Poleg tega je z neodvisnostjo Ukrajine Rusija izgubila prevladujoč položaj na Črnem morju, preko katerega je stoletja trgovala s Sredozemljem in zunanjim svetom, ter pristanišča črnomske flote, ki je prevzela Ukrajina. Morda še najpomembnejše, izguba Ukrajine je močno zmanjšala geopolitične možnosti Moskve. Brez Ukrajine bo kakršenkoli poskus Rusije ponovno vzpostaviti prevlado nad nekdanjim sovjetskim prostorom izredno težek (2003, 115).

Ob tem se lahko navežemo na predhodno poglavje 3.2., kjer smo obravnavali glavne ovire pri implementaciji mirovnih sporazumov. Ohranitev Ukrajine v ruski interesni sferi bi lahko opredelili kot eno ključnih zahtev RF, ki se odraža v samih dogovorih iz Minska in njihovem izpolnjevanju.

4.2 Dogovori iz Minska

Protokol trilateralne kontaktne skupine, ki so jo sestavljali predstavniki Ukrajine, RF in OVSE ter DPR in LPR, je bil podpisan 5. septembra 2014 v Minsku (Trilateralna kontaktna skupina 2014a) (Priloga A).

Protokol določa:

- takojšnje premirje pod nadzorom OVSE,
- decentralizacijo s sprejemom Zakona o posebnem statusu za regiji Donetsk in Lugansk,
- stalni nadzor ukrajinsko-ruske meje s strani OVSE,
- takojšnjo izpustitev vseh talcev in nezakonito priprtih ljudi,
- sprejem zakona o prepovedi preganjanja in kaznovanja oseb, povezanih z nekaterimi dogodki v regijah Lugansk in Donetsk,
- izvedbo vključujočega nacionalnega dialoga,
- sprejem ukrepov za izboljšanje humanitarne situacije v regiji Donbas,
- razpis predčasnih volitev skladno z Zakonom o posebnem statusu,
- umik vseh nezakonitih vojaških formacij, opreme, borcev in najemniških vojakov iz območja Ukrajine,

- sprejem programa za gospodarsko okrevanje Donbasa, povrnitev gospodarske aktivnosti v regiji ter zagotovitev jamstva za osebno varnost sodelujočih (Priloga A).

Po sklenitvi protokola je prihajalo do številnih kršitev premirja, zato je bil 19. septembra 2014 sklenjen še Memorandum iz Minska, ki je predvsem natančneje določil, kako naj se na terenu izvaja obveznost umika orožja (Trilateralna kontaktna skupina 2014b) (Priloga B).

Zaradi številnih kršitev premirja v mesecih, ki so sledili³, so se voditelji Nemčije, Francije, Rusije in Ukrajine ter prorусki uporniki 12. februarja 2015 ponovno sestali v Minsku in po več kot 16-urnih pogajanjih podpisali dokument »Ukrepi za implementacijo dogovorov v Minsku« (Minsk II) (Trilateralna kontaktna skupina 2015) (Priloga C). Minsk II v pretežnem delu povzema Minsk I in dodatno določa, kako naj se dosežejo zaveze, določene z Minskom I. Premirje naj bi začelo veljati 15. februarja 2015, sledil pa bi mu umik težkega orožja pod nadzorom OVSE dva dni kasneje (EPRS 2015).

Minsk II med drugim določa:

- postopek do razpisa lokalnih volitev pod nadzorom in standardi OVSE in določitev posebnega statusa za LPR in DPR;
- izpustitev vseh talcev;
- da je treba omogočiti varen dostop, dostavo, skladiščenje in razdelitev humanitarne pomoči, skladno z mednarodnimi mehanizmi;
- vzpostavitev socialnih in gospodarskih povezav, vključno s socialnimi transferji, ter nadzor nad bančnim sistemom na območjih, kjer potekajo spopadi;
- vzpostavitev nadzora ukrajinske vlade nad državno mejo z začetkom po lokalnih volitvah in zaključkom do konca leta 2015;
- umik vseh tujih oboroženih sil, vojaške opreme in najemniških vojakov iz države pod nadzorom OVSE ter razorožitev nezakonitih skupin;
- ustavno reformo v Ukrajini do konca leta 2015 s poudarkom na decentralizaciji.

Posebna opazovalna misija OVSE v Ukrajini (SMM) je v obdobju neposredno po podpisu Minska II poročala, da je premirje po večini spoštovano, še vedno pa na določenih lokacijah prihaja do nadaljnjih spopadov (OVSE 2017).

³ Poročila o varnostni situaciji v Ukrajini so dostopna na spletni strani OVSE.

Dogovori iz Minska so po svoji naravi mirovni dogovori, saj vsebujejo pretežno določbe, ki urejajo aktivnosti za doseg premirja. Ne vsebujejo splošne določbe, s katero bi se pogodbene stranke zavezale na generalni ravni spoštovati človekove pravice med ukrajinskim konfliktom, vsebujejo pa kar nekaj določb, ki konkretnije obravnavajo človekove pravice med konfliktom. Kot takšne lahko omenimo določbe o izmenjavi vseh talcev in nezakonito priprtih ljudi, o varni dostavi humanitarne pomoči in ponovni vzpostavitvi socialno-ekonomskih vezi, vključno s socialnimi transferji. Po ocenah HRMMU so za varstvo človekovih pravic med konfliktom pomembna predvsem določila o ponovnem prevzemu nadzora nad mejo z RF, določila o umiku tujih borcev, težkega orožja in določila o amnestiji (OHCHR 2016c, 53).

Upoštevajoč, da so vse zaveze iz dogovorov iz Minska ostale v veliki meri neizpolnjene, se postavlja vprašanje, kakšno praktično vrednost bi v dogovorih imelo splošno določilo o varstvu človekovih pravic med ukrajinskim konfliktom. Hannum ugotavlja, da so v večini sodobnih mirovni sporazumov omenjene človekove pravice, četudi le kot splošna zaveza k njihovega spoštovanju. Splošen okvir človekovih pravic v mirovni pogodbi po navadi ne ogroža interesov pogodbenih strank, lahko pa dogovor o osnovnih načelih glede človekovih pravic, ki je izražen na posplošen način, prikrije in preloži nesoglasja glede človekovih pravic na kasnejše obdobje (2008, 130). Iz tega razloga kot ustrežnejše ocenjujemo konkretne določbe o varstvu človekovih pravic, saj lahko, če pride do njihovega neizpolnjevanja, lažje uveljavljamo odgovornost in izvajamo pritisk na kršitelje. V primeru dogovorov iz Minska sicer velja, kot že navedeno, da so vse določbe ostale v veliki meri neizpolnjene (Svet Evrope 2016a, 24–25) (OHCHR 2017a) (Dempsey 2017). To dejstvo je bilo treba upoštevati tudi pri ocenjevanju njihovega vpliva na človekove pravice med ukrajinskim konfliktom, in skladno s tem najti odgovor na zastavljeno raziskovalno vprašanje.

5 KRŠITVE ČLOVEKOVIH PRAVIC MED UKRAJINSKIM KONFLIKTOM

5.1 Splošno o kršitvah človekovih pravic med ukrajinskim konfliktom

Od sredine aprila 2014 do 15. februarja 2017 je OHCHR na območju spopadov v vzhodni Ukrajini zabeležil 9900 smrtnih žrtev in 23.246 ranjenih med civilisti, ukrajinskimi oboroženimi silami in člani oboroženih skupin, kot tudi znatno škodo na lastnini in kritični civilni infrastrukturi (OHCHR 2017b, 5). Po poročanju UNHCR je do decembra 2016 zaradi konflikta najmanj 1.481.377 ljudi poiskalo zavetje v drugih državah, velika večina izmed njih, tj. 1.154.212, v RF (UNHCR 2016, 2). Število notranje razseljenih oseb naj bi po ocenah IDMC do avgusta 2016 znašalo že 1.700.000 (2016). OZN, Svet Evrope in človekoljubne organizacije, kot sta Human Rights Watch (HRW) in Amnesty International (AI) poročajo o številnih primerih prisilnih izginotij, kršitvi pravice do poštenega sojenja, svobode gibanja, kršitvah manjšinskih pravic in drugih (OHCHR 2016a) (OHCHR 2016b) (Svet Evrope 2016a) (AI in HRW 2016). HRW v poročilu za Ukrajino za leto 2016 ugotavlja, da so civilisti, pripri s strani ukrajinskih sil in proruskih separatistov, podvrženi številnim zlorabam, kršitve človekovih pravic na območjih, kjer potekajo spopadi, pa ostajajo v veliki meri neraziskane in nekaznovane. Na polotoku Krim HRW izpostavlja problem preganjanja Krimskih Tatarov zaradi njihovega nasprotovanja ruski zasedbi Krima. HRW še dodaja, da se ukrajinska vlada ni ustrezno odzvala na napade novinarjev s strani nacionalističnih skupin (HRW 2017, 1).

Iz poročil OHCHR, AI, HRW in drugih organizacij izhaja, da kršitve človekovih pravic izvajajo vse vpletene strani, pri čemer pa lahko dodamo, da je varnost in človekove pravice na določenem ozemlju dolžan zagotoviti tisti, ki izvaja nad njim dejanski nadzor. Skladno z resolucijo Sveta Evrope št. 2133 (2016) ima na območju polotoka Krim, DPR in LPR to dolžnost Ruska federacija (2016b) (OHCHR 2014a, Aneks, 56). Izguba dejanskega nadzora ukrajinske vlade nad določenimi ozemlji pod nadzorom oboroženih skupin oziroma RF pa ne pomeni, da je ukrajinska vlada oproščena vseh svojih obveznosti. Nakazila pokojnin upokojencem v Donetsku in Lugansku so eden izmed takih primerov.

V nadaljevanju obravnavamo kršitve človekovih pravic med ukrajinskim konfliktom v treh časovnih sklopih. Prvi sklop zajema obdobje od začetka ukrajinskega konflikta do podpisa Protokola iz Minska dne 5. septembra 2014, drugi sklop obdobje med podpisom Protokola iz Minska oziroma Memoranduma iz Minska in podpisom Minska II, tretji sklop pa obdobje po

sklenitvi Minska II. Takšna razdelitev je smiselna, če želimo odgovoriti na raziskovalno vprašanje, saj potrebujemo ločene podatke o kršitvah človekovih pravic za obdobje pred in obdobje po sklenitvi dogovorov iz Minska.

5.2 Kršitve človekovih pravic v obdobju od 21. novembra 2013 do 5. septembra 2014

V obdobju od začetka ukrajinskega konflikta 21. novembra 2013 do podpisa Protokola iz Minska dne 5. septembra 2014 je HRMMU zaznala številne kršitve človekovih pravic.

Med demonstracijami v Kijevu je bila pogosto uporabljena prekomerna sila nad protestniki. Nasilni spopadi med varnostnimi silami in protestniki so dosegli vrh na trgu Maidan med 18. in 20. februarjem 2014, ko je življenje izgubilo okoli 120 ljudi, več sto je bilo ranjenih. Za večino žrtev naj bi bili odgovorni ostrostrelci. Z 2. aprilom 2014 je bilo več kot 100 ljudi pogrešanih (OHCHR 2014a, Aneks, 6). Na desetine ljudi, ki so sodelovali v demonstracijah, je bilo aretiranih in pridržanih v dolgotrajnem priporu, podvrženih mučenju ter prikrajšanih za pravico do poštenega sojenja (OHCHR 2014a, Aneks, 11). Hude kršitve človekovih pravic so med januarjem in februarjem 2014 izvajali tudi t. i. »tituški« oziroma »antimaidanska« skupina. Pripisujejo jim odgovornost za številne napade, ugrabitve, hujše pretepe in uboje maidanskih aktivistov (OHCHR 2014a, Aneks, 35). Med milejše oblike kršitve pravice do mirnega zbiranja v obravnavanem obdobju sodijo tudi prepoved zborovanja s sodno odločbo in nadlegovanje posameznikov zaradi sodelovanja v protestih (OHCHR 2014a, Aneks, 13).

Po dogodkih na Maidanu so se predvsem v vzhodnih regijah Donetska, Luganska in Kharkiva, pa tudi na jugu države – v Odesi, nadaljevali protesti, pri katerih je prihajalo do izbruhov nasilja med zagovorniki federalizma oziroma priključitve Ukrajine RF na eni strani in podporniki ukrajinske vlade drugi strani (OHCHR 2014a, 3). Največ žrtev po Maidanu so terjali protesti 2. maja v Odesi, kjer je v nasilnih spopadih umrlo 46 ljudi, vsaj 230 pa je bilo ranjenih. Večina je izgubila življenje na večer istega dne, ko je stavbo sindikata, v katero so se zatekli protestniki, zajel požar (OHCHR 2014a, Aneks, 44, 63). V povezavi z dogodki so bile izražene kritike glede delovanja policije in gasilcev, ki niso zaščitili protestnikov oziroma so ukrepali prepozno (OHCHR 2014a Aneks, 72). Dogodki v Odesi so povzročili okrepitev sovražne retorike in še večji odziv posameznikov na pozive k mobilizaciji v lokalne oborožene skupine (OHCHR 2014a, Aneks 32).

V regijah Donetsk in Lugansk so oborožene separatistične skupine ponekod prevzele nadzor nad javnimi in upravnimi stavbami, HRMMU pa je poročal o nedelovanju vladnih institucij, policije in sodstva. Prišlo je do ropov bank, napadov na rudnike in razstrelitev železniških tirov. Ponekod so bila ustavljena nakazila plač, pokojnin in drugih socialnih transferjev. Kot opaža HRMMU, je vladavino prava nadomestila vladavina nasilja (OHCHR 2014a, Aneks, 32)(OHCHR 2014a, 5). Zaradi spopadov naj bi že do 29. maja 2014 prenehalo delovati približno 60 odstotkov industrijskih obratov, kar je povzročilo, da je na tisoče ljudi ostalo brez rednega dohodka (OHCHR 2014a, Aneks, 117).

HRMMU ugotavlja, da se je zaostritev sovražnosti na vzhodu države odrazila v velikem porastu smrtnih žrtev. Vzrok zanje sta bila predvsem uporaba težkega orožja in vsesplošno obstreljevanje gosto poseljenih območjih. HRMMU je v obdobju od sredine aprila 2014 do sredine julija 2014 zabeležila povprečno 11, v obdobju med 16. julijem in 17. avgustom 2014 pa kar 36 smrtnih žrtev na dan. Od sredine aprila 2014 do 3. septembra 2014 je bilo po ocenah HRMMU ubitih že najmanj 2905 ljudi, ranjenih pa 7640. Številke ne vključujejo žrtev sestrelitve malezijskega letala MH 17. V obravnavanem obdobju so oborožene skupine v vzhodnih regijah Ukrajine izvajale ugrabitve, mučenje in druge hude kršitve človekovih pravic. Posamezniki so bili ugrabljeni z namenom pridobitve odkupnine, za prisilno delo oziroma za izmenjavo z borci, ujetimi s strani ukrajinskih oblasti. Do 5. septembra 2014 je bilo s strani oboroženih skupin ugrabljenih in še vedno pogrešanih več kot 460 ljudi, večina med njimi civilistov (OHCHR 2014a, 5–6). V vzhodnih regijah je HRMMU opazal trend, da posamezniki, napadeni s strani oboroženih skupin, niso le novinarji, lokalni politiki, javni uslužbenci in aktivisti civilne družbe, temveč se je nasilje izvrševalo tudi nad širšo populacijo (OHCHR 2014a, Aneks, 70). HRMMU poroča tudi o primerih prisilne mobilizacije posameznikov v oborožene skupine (OHCHR 2014a, Aneks, 162). Situacija v regiji je postajala vedno bolj kompleksna tudi zaradi formacije novih oboroženih skupin in odcepitve obstoječih oboroženih skupin od oboroženih skupin pod nadzorom vodstva LPR in DPR, kar je povzročilo dodatne težave pri zagotavljanju vladavine prava in odgovornosti za storjena kazniva dejanja na tem področju (OHCHR 2014a, Aneks, 98).

Zaradi oboroženih spopadov je bil na območjih spopadov na vzhodu uničen del vodovodne, električne, telekomunikacijske in kanalizacijske infrastrukture. Zapreti so morali številne bolnišnice, klinike in šole, zaradi česar je prebivalstvo na teh območjih izgubilo dostop do številnih javnih storitev in dobrin. Prebivalstvo je dodatno prizadelo tudi povečanje tarif za

ogrevanje. Ena najbolj opaznih posledic oboroženih spopadov je bilo povečanje števila notranje razseljenih oseb (IDP-jev) in beguncev. Razseljevanje prebivalstva se je začelo v dneh pred referendumom v Lugansku in Donetsku 11. maja 2014, po referendumu pa je zaradi povečanja nasilja domove začelo zapuščati še več ljudi. V obravnavanem obdobju je bilo registriranih več kot 230.000 IDP-jev iz vzhodne Ukrajine, dejansko število razseljenih ljudi pa je bilo po ocenah še dva do trikrat višje (OHCHR 2014a, 6) (OHCHR 2014a, Aneks, 95, 164, 220–221).

HRMMU poroča tudi o kršitvah človekovih pravic s strani prostovoljnih bataljonov pod okriljem ukrajinskega ministrstva za obrambo in ministrstva za notranje zadeve. Med kršitvami navaja ugrabitve in mučenje. Poleg tega naj bi do 16. avgusta 2014 Ukrajinska varnostna služba (SBU) in policija pridržali več kot 1000 ljudi v regiji Donbas, pri čemer je bilo kot razlog za zadržanje po večini navedeno njihovo sodelovanje v terorističnih aktivnostih. Med aretacijo in pridržanjem nekateri posamezniki niso bili deležni postopkovnih jamstev oz. so bili podvrženi slabemu ravnanju (7). Med 12. in 15. avgustom 2014 je ukrajinski parlament sprejel tri zakone, ki so dali več pristojnosti organom pregona v povezavi z varnostnimi operacijami na vzhodu, večjo moč tožilstvu, poleg tega pa so podaljšali obdobje preventivnega pridržanja osumljenca v (OHCHR 2014a, Aneks, 199). HRMMU še ugotavlja, da je za Ukrajino značilna kultura nekaznovanosti za kršitve človekovih pravic, ki jih storijo predstavniki organov pregona, pri čemer so posebej problematična kazniva dejanja mučenja in izsiljevanja. Številni primeri priporov v Ukrajini niso zabeleženi, prijave mučenja pa so po navadi zavržene zaradi pomanjkanja dokazov (OHCHR 2014a, Aneks, 12).

Tudi na polotoku Krim je HRMMU beležil številne kršitve človekovih pravic. Prebivalci Krima, znani po svojih proukrajinskih stališčih, so bili po poročanju HRMMU deležni ustrahovanja. Nekateri so se soočili z diskriminacijo na področju izobraževanja, zaposlitve in lastninskih pravic. Voditeljem Krimskih Tatarov so prepovedali vstop na Krim, aktiviste iz njihovih vrst pa so (sodno) preganjali. Prebivalci Krima so se soočali s poslabšanjem pravic na področju svobode izražanja, mirnega zbiranja, združevanja, veroizpovedi ali prepričanja. HRMMU je poročal o primeru štirih posameznikov, vključno z režiserjem Olegom Sentsovim, ki so bili priprti na Krimu meseca maja 2014 zaradi obtožb terorizma ter nato prepeljani v pripor ruske FSB v Moskvo. Ukrajinskemu konzularnemu osebju je bil onemogočen dostop do priprtih s pojasnilom, da gre za ruske državljane, z odvetniki pa so se lahko priprti sestali samo ob prisotnosti osebja FSB (8–9). Od hujših kršitev človekovih pravic na Krimu je HRMMU poročal o ugrabitvah, nezakonitih aretacijah oziroma priporih s strani oboroženih skupin in

mučenju. Za pogrešanega je veljal tudi Krimski Tatar Reshat Ametov, ki naj bi ga odpeljali uniformirani možje. Kasneje so našli njegovo truplo, na katerem so bili razvidni znaki mučenja (OHCHR 2014a, Aneks, 20–21).

HRMMU je od začetka Maidanskih protestov dalje kot izredno problematične zaznaval kršitve pravice do informacij in omejevanje svobode izražanja. Predpogoj za uživanje teh pravic je svoboda tiska in drugih medijev, da lahko brez cenzure in drugih omejitev poročajo o javnih zadevah. Med najpogostejše kršitve s tega področja sodijo izvajanje pritiska na medije, da poročajo skladno z ideologijo vladajoče oblasti, napadi na novinarje, prenehanje predvajanja televizijskih kanalov, ki pripadajo proruski oziroma proukrajinski strani, razširjanje propagande, lažnih informacij in sovražnega govora. Po informacij HRMMU so oborožene skupine na vzhodu države ugrabile več kot 20 novinarjev. Do nadaljnjega porasta takšnih in podobnih kršitev je prišlo z začetkom okupacije Krima (OHCHR 2014a, Aneks, 16–17, 42, 54).

Na območjih pod nadzorom oboroženih skupin so bile problematične kršitve svobode veroizpovedi in prepričanja. Kot primer lahko navedemo določilo v »ustavi« DPR, ki priznava ortodoksno krščanstvo moskovskega patriarhata kot edino religijo, vse ostale »sekte« pa so prepovedane (OHCHR 2014a, Aneks, 211).

5.3 Kršitve človekovih pravic v obdobju od 5. septembra 2014 do 15. februarja 2015

V obdobju od podpisa Protokola v Minsku dne 5. septembra 2014 in Memoranduma iz Minska dne 19. septembra 2014 (Minsk I) pa do 15. februarja 2015, ko je pričel veljati Minsk II, je HRMMU zaznala številne kršitve človekovih pravic. Kljub premirju so se sovražnosti na vzhodu in z njimi povezane kršitve človekovih pravic nadaljevale (OHCHR 2014b, 4). Za oborožene spopade v tem obdobju so značilni povečana uporaba težkega in sofisticiranega orožja, nove ofenzive na številnih območjih in vsesplošno obstreljevanje. Sposobnost oboroženih skupin zoperstaviti se ukrajinskim silam je bila okrepljena z dotokom težkega orožja in tujih borcev preko državne meje v DPR in LPR, predvsem iz RF (OHCHR 2015a, 3). Po obdobju težkih spopadov v januarju in začetku februarja 2015, ko je bilo ubitih vsaj 842 ljudi, se je skupno število smrtnih žrtev na vzhodu povečalo na vsaj 5665, ranjenih pa na 13.961 (OHCHR 2015a, 4,8). Zaradi spopadov je bilo zaprtih, poškodovanih oziroma uničenih več šol, vrtcev, bolnišnic in drugih stavb. Številni ljudje so ostali brez elektrike, vode in ogrevanja

(OHCHR 2015a, 12–13). Število IDP-jev se je v obdobju med 18. septembrom in 29. oktobrom 2014 povečalo z 275.489 na 436.444 (OHCHR 2014b, 24). Do 13. februarja je število IDP-jev naraslo na več kot milijon ljudi⁴ (OHCHR 2015a, 5).

Evakuacijo civilistov z območij spopadov, ki je že tako izredno nevarna, je ukrajinska vlada dodatno otežila s sprejemom Začasnega ukaza o nadzoru premikanja ljudi, transportnih vozil in tovora preko kontaktne linije v regijah Donetsk in Lugansk, ki je pričel veljati 21. januarja 2015. Ukaz določa, da je prehod kontaktne linije mogoč le preko sedmih koridorjev, določenih s strani ukrajinske vlade, s posebnim dovoljenjem za prehod. Prehod lahko ukrajinske oblasti posamezniku tudi prepovejo, kar je problematično, upoštevajoč odločitev ukrajinske vlade novembra 2014, da na ozemlju pod nadzorom oboroženih skupin preneha zagotavljati državne transferje, kot so nakazila pokojnin in socialnih pomoči (OHCHR 2015a, 5). Ukaz poleg tega otežuje dostavo humanitarne pomoči, kar je v nasprotju z MHP, ki vsem udeleženi v spopadih nalaga, da dopustijo hiter in neoviran dostop humanitarne pomoči do civilistov (OHCHR 2015a, 20). Svoboda gibanja posameznikov v Ukrajini je bila nadalje omejena z odločitvijo ukrajinske vlade, da s 26. decembrom 2014 ukine železniške in avtobusne povezave med celinsko Ukrajino in polotokom Krim, kar je najbolj prizadelo starejše osebe in osebe s posebnimi potrebami, katerih mobilnost je pogosto odvisna od javnega prevoza (OHCHR 2015a, 7).

Na ozemlju pod nadzorom DPR in LPR so se poleg spopadov nadaljevale tudi hude kršitve človekovih pravic, kot so mučenje, samovoljna pridržanja, usmrtitve, prisilno delo, spolno nasilje ter uničenje in protipravna prilastitev premoženja. Te kršitve so sistematične narave, pri čemer se postavlja vprašanje, ali bi jih lahko kvalificirali kot zločine proti človečnosti. Problematična je tudi uporaba kasetnega streliva, ki bi jo zaradi široko obsegajočega dometa pri uporabi v urbanih okoljih morda lahko kvalificirali kot kršitev MHP in vojne zločine (OHCHR 2014b, 4–5). Zaradi odsotnosti organov pregona v DPR in LPR ljudje v teh regijah niso imeli pravih možnosti, da bi se zoperstavili zlorabam oboroženih skupin. Oborožene skupine so nezakonito zasegale premoženje, posameznike silile, da za drobiž prodaja svoje domove, poslovnežem samovoljno nalagajo davke za financiranje svoje dejavnosti in podobno (OHCHR 2014b, 19).

⁴ Različna vladna telesa poročajo o različnem številu notranje razseljenih oseb. Razlike je mogoče delno razložiti s pojavom »upokojskega turizma«. Vladna Resolucija št. 637 določa, da bodo pokojnine izplačane le tistim IDP-jem, ki prebivajo na območjih pod vladnim nadzorom. Nekateri upokojsenci, ki še vedno živijo na območjih pod nadzorom oboroženih skupin, so opravili registracijo pri ukrajinskem ministru za socialne zadeve, da lahko še vedno prejemaajo pokojnino (OHCHR 2015a, 14).

Po ocenah ukrajinske vlade je bilo s 4. februarjem 2015 več kot 400 posameznikov na vzhodu priprtih s strani oboroženih skupin. HRMMU med drugim poroča o oboroženi skupini pod poveljstvom Aleksandra Biednova, ki je nezakonito priprla in mučila posameznike v kleti univerzitetne knjižnice v Lugansku. Tudi na ukrajinski strani po podatkih, ki jih je HRMMU pridobila od priprtih, njihovih sorodnikov in odvetnikov, je prihajalo do prisilnih izginotij, skrivnih pridržanj in slabega ravnanja s priprtimi. Do 15. februarja 2015 je bilo v skupni bazi, ki je bila vzpostavljena s strani civilne iniciative, zabeleženih že 37 primerov izginotij posameznikov na območju pod nadzorom ukrajinskih sil. Za nekatere od pogrešanih so očitvidci videli, kako so jih odpeljali posamezniki v vojaških uniformah (OHCHR 2015a, 10–11). HRMMU je iz različnih virov pridobila informacijo o obstoju skrivnega zapora v stavbi SBU v Kharkivu, kar pa SBU vztrajno zanika (OHCHR 2015a, 11).

Izmenjava talcev, ki jo je predvideval Minsk I, po ocenah HRMMU večinoma ni bila opravljena transparentno. Do 20. oktobra 2014 je bilo po navedbah ukrajinske vlade s strani oboroženih skupin izpuščenih 1509 ljudi. Prednostno je bilo izpuščeno vojaško osebje, neznano število civilistov pa ostaja zaprtih. Število ljudi, ki jih je izpustila ukrajinska vlada, ni znano. Nekateri posamezniki, ki so bili z vladne strani izbrani za izmenjavo, poročajo o tem, da so bili pred izmenjavo podvrženi mučenju. Nekateri niso bili nikoli udeleženi v spopadih, ampak so bili pred izmenjavo priprti oziroma zaprti v različnih institucijah oziroma jim je bila s strani ukrajinskih oblasti odvzeta svoboda prav za namen izmenjave (OHCHR 2014b, 5, 12, 13). HRMMU poroča, da je bilo 31. oktobra 2014 v institucijah na območju spopadov zaprtih približno 15.000 ljudi. Večina se je znašla na robu lakote, saj jih zaradi spopadov humanitarna pomoč pogosto ni mogla doseči (OHCHR 2014b, 22).

Po razglasitvi četrtega vala mobilizacije 14. januarja 2015 je v Ukrajini pričelo pogosteje prihajati do protestov proti mobilizaciji, pri čemer je bilo januarja 2015 nekaj ljudi zaradi javnega nasprotovanja tudi kazensko preganjanih. Ukrajinski parlament je 29. januarja 2015 vložil predlog Zakona o spremembah ukrajinskega Kazenskega zakonika, ki uvaja kaznivo dejanje pozivanja k izogibanju mobilizaciji (OHCHR 2015a, 15).

Ugrabitve in napadi na novinarje so značilni tudi za obdobje po podpisu Minska I, pri čemer kršitve izvajajo tako ukrajinske sile kot tudi oborožene sile LPR, DPR in RF. V obdobju parlamentarnih volitev so bili nekateri novinarji deležni napadov, nadlegovanja in groženj ter samovoljnih sodnih in administrativnih ukrepov, katerih namen je bil pogosto omejiti svobodo

izražanja, predvsem glede razkrivanja korupcije. Na dan volitev so zabeležili devet primerov oviranja novinarske dejavnosti, med katerimi lahko omenimo ustrahovanje in preprečevanje dostopa do in snemanja volilnih mest (OHCHR 2014b, 15–16).

V obravnavanem obdobju HRMMU ugotavlja povečanje števila kršitev svobode veroizpovedi ali prepričanja na območjih pod nadzorom oboroženih skupin. Oborožene skupine preganjajo in zapirajo duhovnike in vernike ter zasegajo cerkveno premoženje, pri čemer so tarče napadov vse verske skupnosti, razen skupnosti pod okriljem ortodoksne cerkve moskovskega patriarhata (OHCHR 2014b, 17).

Situacija na polotoku Krim se je z vidika kršitev človekovih pravic v obravnavanem obdobju poslabšala. Zaradi ustrahovanja Krimskim Tatarov in drugih posameznikov, ki so nasprotovali marčevskemu referendumu oziroma so bili kritični do vladajoče oblasti, se je več ljudi odločilo za odselitev. Vse več je bilo primerov izginotij Krimskih Tatarov, pri katerih oblasti niso uspele najti storilcev. Civilne organizacije in nekateri očitvidci trdijo, da je za večino primerov ugrabitev, smrti in drugih zlorab človekovih pravic v obdobju od marca 2014 do oktobra 2014 odgovorna skupina Krimska samoobramba (OHCHR 2014b, 41–42). Od avgusta 2014 dalje je bilo izvedenih na desetine racij, povečini na lokacijah v lastništvu Krimskih Tatarov (mošeje, šole, zasebni domovi), katerih cilj je odkrivanje ekstremistične literature. Tedenski časopis *Avdit*⁵ je bil prisiljen izprazniti delovne prostore, deležen pa je bil tudi precejšnjih pritiskov glede vsebine objav. Pod pritiskom se je znašel tudi TV kanal ATR, ki je bil s strani organa za nadzor medijev RF opozorjen na posledice »neustreznih objav«. Šest urednikov in novinarjev programov Krimskih Tatarov na krimski državni televiziji in Radiu Company Krym je bilo odpuščenih zaradi »prestrukturiranja« (OHCHR 2014b, 44–45).

Pri preiskavi kaznivih dejanj, povezanih z demonstracijami na Maidanu in v Odesi, v obravnavanem obdobju ni bilo vidnega večjega napredka (OHCHR 2015a, 18–19).

⁵ Časopis *Mejlis*-a parlamenta Krimskih Tatarov.

5.4 Kršitve človekovih pravic v obdobju od 15. februarja 2015 do 15. februarja 2017

Neposredno po podpisu Minska II so se spopadi na vzhodu nadaljevali, med 19. februarjem in 10. aprilom 2015 pa je bilo premirje z manjšimi izjemami spoštovano. Do začetka marca 2015 je bilo po navedbah ukrajinske vlade in oboroženih skupin težko orožje umaknjeno iz kontaktne linije, kar sicer ni bilo mogoče v celoti preveriti na terenu. Tudi v tem obdobju so še vedno poročali o prilivu sofisticiranega težkega orožja in borcev iz RF. Po 11. aprilu 2015 so se sovražnosti na določenih območjih zopet okrepile (OHCHR 2015b, 4–7).

Med februarjem 2015 in februarjem 2017 so sledila obdobja bolj in manj intenzivnih spopadov, kar je vplivalo tudi na število (civilnih) žrtev. Dinamiko spopadov ponazarja odlomek iz poročila o stanju človekovih pravic v Ukrajini za obdobje od 16. avgusta do 15. novembra 2016: »Druga polovica avgusta je bila zaznamovana z zaostritvijo spopadov na številnih predelih Donetska in povečanjem smrtnih žrtev in ranjenih med civilisti. V septembru, potem ko so bile obnovljene zaveze k premirju, je število civilnih žrtev znatno upadlo. Oktobra se je zaradi porasta spopadov ob kontaktni liniji število žrtev zopet povečalo« (OHCHR 2016c, 9–10).

Pred podpisom Minska II je v obdobju med 13. 1. 2015 in 15. 2. 2015 umrlo 359 civilistov (OHCHR 2015a, 8), v obdobju po podpisu Minska II od 15. 2. 2015 do 15. 5. 2015 60 civilistov, v obdobju od 16. 5. 2015 do 15. 8. 2015 pa 105 civilistov (OHCHR 2015c, 3). Tako visokega števila civilnih žrtev, kot ga beležimo v obdobju enega meseca pred podpisom Minska II, ni bilo v nobenem enomesečnem obdobju od podpisa Minska II dalje (OHCHR 2017b, 11) (Priloga D). V dveh letih od sprejema Minska II 15. februarja 2015 je OHCHR zabeležil 1493 civilnih žrtev, od tega je bilo smrtnih žrtev 367 (OHCHR 2017b, 6). Tako kljub dejstvu, da Minsk II ni uspel popolnoma zaustaviti nadaljnjih oboroženih spopadov in iz njih izhajajočih kršitev človekovih pravic, OHCHR v poročilu za obdobje od 16. novembra 2016 do 15. februarja 2017 ocenjuje, da je sprejem Minska II vplival na precejšnje zmanjšanje števila civilnih žrtev in kot tak predstavlja ustrezen okvir za zmanjšanje sovražnosti in zaščito civilnega prebivalstva v vzhodni Ukrajini (OHCHR 2017b, 6).

HRMMU v poročilu o stanju človekovih pravic v Ukrajini za obdobje od 16. februarja do 15. maja 2015 ugotavlja, da ni pomembnejšega napredka v implementaciji tistih določil Minska II, ki neposredno zadevajo človekove pravice. Kot takšna HRMMU našteva določila glede izpustitev vseh talcev, amnestijo v povezavi z dogodki v Lugansku in Donetsku, varen dostop

do humanitarne pomoči ter ponovno vzpostavitev socialno-ekonomskih vezi, vključno s socialnimi transferji (OHCHR 2015b, 31). Podobno izhaja iz poročila HRMMU za obdobje med 16. novembrom 2016 in 15. februarjem 2017, v katerem HRMMU navaja, da številni talci ostajajo priprti tako na ukrajinski kot tudi uporniški strani, predvsem s strani oboroženih skupin DRP in LPR pa še vedno prihaja do oviranja dostopa humanitarnih organizacij in pomoči na območja, prizadeta zaradi spopadov (18, 31).

Na polotoku Krim velja v obravnavanem obdobju po Minsku II izpostaviti odločitev krimskega »Vrhovnega sodišča« iz aprila 2016, s katero je *Mejlis* Krimskih Tatarov označilo za ekstremistično organizacijo in prepovedalo vse njene aktivnosti. Vrhovno sodišče RF je odločitev potrdilo. S prepovedjo *Mejlisa* so Krimski Tatari izgubili tradicionalno predstavništvo z najvišjo stopnjo reprezentativnosti in legitimnosti (OHCHR 2016c, 43).

Analiza poročil HRMMU za obdobje od 15. februarja 2015 do 15. februarja 2017 (OHCHR 2017a) ter drugih virov je privedla do naslednjih ugotovitev:

- skozi celotno obdobje je težko orožje po večini ostajalo in se uporabljalo na območjih, iz katerih bi moralo biti umaknjeno (OHCHR 2015b, 4), (OHCHR 2015c, 3)⁶, (OHCHR 2016c, 5), (OHCHR 2016b, 5), (OHCHR 2017b, 8), (OVSE);
- prebivalci na območju spopadov so ostali podvrženi tveganju za življenje in zdravje (glej prvo alinejo), pomanjkanju (pitne) vode, elektrike in ogrevanja, nezadostnih zdravstvenih storitev, dostopa do šolanja in drugih javnih storitev (OHCHR 2016c, 9), (OCHA 2017);
- po podatkih iz zadnjega dostopnega poročila HRMMU do 15. februarja 2017 ni bilo večjega napredka pri preiskavi in zagotavljanju odgovornosti storilcev za smrt protestnikov na Maidanu in v Odesi (OHCHR 2017b, 24);
- skozi celotno obdobje je HRMMU beležil kršitve svobode tiska, govora, zbiranja in združevanja, pri čemer so kršitve izvajale tako ukrajinska stran kot tudi proruske oborožene skupine in RF na polotoku Krim (OHCHR 2015b, 5, 15–17, 35), (OHCHR 2015c, 19–22, 40), (OHCHR 2016b, 25–28, 36–37);
- svoboda gibanja preko kontaktnih točk med ozemljem pod nadzorom ukrajinske vlade in ozemljem pod nadzorom proruskih upornikov je zaradi sistema dovoljenj in majhnega

⁶ HRMMU v poročilu za obdobje od 16. maja 2015 do 15. avgusta 2015 navaja, da je umik težkega orožja iz kontaktne linije, kot je bilo to predvideno z dogovori iz Minska, le delen, pri čemer oborožene skupine in ukrajinska vojska v vsakodnevih spopadih še vedno uporabljajo minomete, topove, havbice, tanke in samovozne večcevne raketomete (MLRS)(OHCHR 2015c, 3).

števila kontrolnih točk ostala omejena celotno obdobje od začetka veljave Začasnega ukaza o nadzoru premikanja ljudi, transportnih vozil in tovora preko kontaktne linije v regijah Donetsk in Lugansk dne 21. januarja 2015 pa do konca preučevanega obdobja (OHCHR 2015a, 5, 7, 20), (OHCHR 2016c, 26-27), (OHCHR 2017b, 25–26);

- ukrajinska vlada je od novembra 2014 dalje omejevala nakazila socialnih transferjev in pokojnin na območju pod nadzorom LPR in DPR s tem, da jih je pogojevala s statusom IDP-ja, za kar je zahtevana registracija na območju pod vladno oblastjo⁷ (OHCHR 2015a, 12–13), (OHCHR 2016c, 33), (OHCHR 2017b, 30);
- tako na ozemlju pod nadzorom ukrajinskih oblasti kot tudi na ozemlju pod nadzorom oboroženih skupin in polotoku Krim je prihajalo do kršitev pravice do poštnega sojenja (OHCHR 2016b, 20–21, 35–36), (OHCHR 2016c, 20-23), pri čemer »pravosodnemu sistemu« v LPR in DPR mednarodna skupnost kot takemu ni priznavala legitimnosti (OHCHR 2016b, 23) (Svet Evrope 2016a, 3);
- HRMMU je tudi v obdobju po podpisu Minska II tako na ukrajinski kot tudi na strani proruskih oboroženih skupin in RF beležil primere ugrabitev, mučenja in usmrtitev (OHCHR 2016b, 34–35), (OHCHR 2016c, 6, 12–18, 41), (OHCHR 2017b, 13–17).

Po opravljeni analizi kršitev človekovih pravic med ukrajinskim konfliktom je bilo ugotovljeno, da se v zgornjih alinejah obravnavane kršitve človekovih pravic pojavljajo (tudi) v obdobju po sprejemu dogovorov iz Minska. Razen okvirnih podatkov o žrtvah spopadov sama analiza ne temelji na kvantitativnih podatkih. Posledično ne moremo odgovoriti, v kakšnem številu so se obravnavane kršitve pojavljale v preučevanem obdobju. Z določeno mero zanesljivosti pa lahko trdimo, da je do kršitev preučevanih človekovih pravic prišlo tudi po podpisu dogovorov iz Minska. Ob tem velja dodati, da bralec med analizo periodičnih poročil HRMMU ne dobi vtisa, da bi bile kršitve človekovih pravic (po podpisu dogovorov iz Minska) v upadu. Prav nasprotno, v obdobju med koncem januarja in začetkom februarja 2017 je zaradi povečanja sovražnosti prihajalo do porasta določenih kršitev (OHCHR 2017b, 5). Odgovor na raziskovalno vprašanje, ki smo ga podali v zaključku, v veliki meri temelji prav na teh ugotovitvah.

⁷ OHCHR v poročilu za obdobje od 16. novembra 2016 do 15. februarja 2017 navaja, da vsaj 160.000 upokojencev, ki prebivajo na območju pod nadzorom LPR in DPR, že od novembra 2014 ni prejelo pokojnine.

6 VARSTVO ČLOVEKOVIH PRAVIC MED UKRAJINSKIM KONFLIKTOM

V točkah od 6.1. do 6.7. so predstavljena nekatera prizadevanja za razrešitev ukrajinskega konflikta in varstvo človekovih pravic, s čimer želimo prikazati, da sta mirovni proces in proces varstva človekovih pravic vedno aktivnosti, ki se sočasno odvijata na več področjih. Zaradi tega je treba vzeti v ozir, da je lahko katero koli od prizadevanj, njihova kombinacija ali morda nek povsem drug faktor, ki ga nismo upoštevali, povzročil določeno spremembo na področju človekovih pravic v Ukrajini. Rezultati preučevanja družbenih pojavov prav iz tega razloga ne morejo biti nikoli eksaktni, kar je bilo treba upoštevati tudi pri iskanju odgovora na raziskovalno vprašanje.

6.1 Prizadevanja za razrešitev ukrajinskega konflikta

Številne kršitve človekovih pravic med ukrajinskim konfliktom lahko preprečimo le tako, da razrešimo sam konflikt. Nekateri strokovnjaki s področja reševanja konfliktov poudarjajo, da se prava priložnost za zagovarjanje človekovih pravic pojavi šele takrat, ko sovražnosti prenehajo (Mertus in Helsing 2006, 8)⁸.

Med ukrajinskim konfliktom lahko kot del političnih prizadevanj za razrešitev situacije pred sprejemom dogovorov v Minsku omenimo Ženevski dogovor, ki so ga dne 17. aprila 2014 v Ženevi sklenile ZDA, RF, EU in Ukrajina (Ženevski dogovor 2014). Predstavniki oboroženih skupin oziroma LPR in DPR niso bili prisotni. Dogovor določa začetne ukrepe za rešitev konflikta, in sicer:

- razorožitev vseh nezakonitih oboroženih skupin,
- vrnitev nezakonito zasedenih stavb njihovim lastnikom,
- izpraznitev ulic, trgov in drugih javnih mest,
- amnestijo protestnikom in tistim posameznikom, ki so oziroma bodo zapustili stavbe in druga javna mesta in predali orožje (z izjemo tistih, ki so storili posebej huda kazniva dejanja),
- vzpostavitev posebne opazovalne misije OVSE v Ukrajini ter
- vključujoč, transparenten in odgovoren proces ustavne reforme.

⁸ Trije različni pristopi k varstvu človekovih pravic med oboroženimi spopadi so omenjeni v Uvodu.

Kmalu po sprejemu Ženevskega dogovora je bilo jasno, da se oborožene proruske skupine na vzhodu Ukrajine ne bodo predale, dokler ne bodo izpolnjeni drugi pogoji iz dogovora, zahodne sile pa so RF zagrozile z dodatnimi sankcijami (CSIS 2014a).

Z namenom najti rešitev za razrešitev ukrajinske krize se je 14. maja 2014 v Ukrajini začel prvi del serije pogovorov t. i. »vseukrajinskega dialoga«, na katerem so sodelovali predstavniki vlade in javnosti iz celotne Ukrajine. Predstavniki separatistov na pogovore niso bili povabljeni (CSIS 2014c). Drugi del pogovorov »vseukrajinskega dialoga« je potekal 17. maja 2014 v Kharkivu. Udeležilo se ga je večje število predstavnikov iz vzhodnih regij Ukrajine, a med njimi še vedno ni bilo predstavnikov proruskih separatistov (CSIS 2014č).

Med inavguracijskim govorom je novi predsednik Ukrajine Petro Porošenko 7. junija 2014 predstavil tri stebre svojega načrta za mirno razrešitev situacije v vzhodni Ukrajini (Mirovni načrt):

- oprostitev kazenske odgovornosti za tiste, ki bodo odložili orožje in niso storili hujših kaznivih dejanj,
- vzpostavitev nadzorovanega koridorja za umik ruskih najemniških vojakov ter
- začetek vključujočega dialoga med miroljubnimi državljani.

Kasneje je bil mirovni načrt v petnajstih točkah podrobneje opredeljen in kot tak vsebuje številna določila, ki so bila kasneje vključena tudi v dogovore iz Minska. Tehnični vidiki implementacije načrta so bili predmet obravnave trilateralne kontaktne skupine predstavnikov Ukrajine, RF in OVSE. V prvi fazi mirovni načrt predvideva premirje, v drugi fazi pa izvedbo pogajanj (Voltaire Network 2014).

Dvajsetega junija 2014 je Porošenko napovedal teden dni dolgo premirje, med katerim naj bi imeli uporniki dovolj časa, da odložijo orožje (CSIS 2014d). Premirje ni prineslo zelenega rezultata, zato je Porošenko 1. julija 2014 razglasil nadaljevanje protiteroristične operacije na vzhodu (CSIS 2014e).

V obdobju do sklenitve dogovorov v Minsku je bilo na bilateralni in multilateralni ravni organiziranih še več drugih srečanj za razrešitev ukrajinskega konflikta, a brez večjega uspeha.

6.2 Spremljanje človekovih pravic med konfliktom

Vključenost določb o človekovih pravicah v mednarodne pogodbe ne pomeni veliko, če hkrati ne obstojijo mehanizmi za spremljanje, poročanje in uveljavljanje teh pravic (Hannum 2008, 131). Med najpomembnejšimi mehanizmi za spremljanje človekovih pravic med ukrajinskim konfliktom sta HRMMU pod okriljem OHCHR in Posebna opazovalna misija OVSE v Ukrajini (SMMU OVSE). Glavna naloga HRMMU je spremljanje spoštovanja človekovih pravic na terenu in posredovanje priporočil vpletenim stranem, SMMU OVSE pa opazuje varnostno situacijo v Ukrajini in poroča o kršitvah premirja.

Dostop do informacij o zlorabah je ključen pogoj za učinkovito varstvo človekovih pravic med oboroženimi spopadi. Dejstvo, da opazovalne misije za človekove pravice v Ukrajini na določena območja nimajo dostopa, ovira njihovo delovanje. Pri tem gre tako za prepoved dostopa na območja pod neposredno oblastjo proruskih upornikov kot tudi območja pod vladno oblastjo. Tako na primer OHCHR poroča o nezmožnosti Pododbora OZN za preprečevanje mučenja pridobiti dostop do določenih lokacij pridržanja pod nadzorom proruskih upornikov (OHCHR 2016c, 54) kot tudi lokacij pod nadzorom SBU (OHCHR 2016c, 51). Komisar Sveta Evrope za človekove pravice Nils Muižnieks je po obisku Ukrajine med 21. in 25. marcem 2016 v poročilu opozoril na dejstvo, da ob obisku noben mednarodni mehanizem ni imel dostopa do pripornih lokacij na območju pod nadzorom oboroženih skupin, tudi sam komisar ne. Na ozemlju pod nadzorom ukrajinske vlade je bil dostop praviloma odobren, pri čemer pa je komisar opozarjal na izjavo Pododbora ZN za preprečevanje mučenja, v kateri ta svojo odločitev za odpoved obiska v Ukrajini pojasnjuje z dejstvom, da njegovi delegaciji ni bil odobren dostop do pripornih lokacij na različnih delih države, za katere obstaja sum, da ima SBU tam priprte ljudi. Med marčevskim obiskom komisarja Muižnieksa je delegacija prejela informacije o premeščanju pripornikov na drugo lokacijo v pričakovanju komisarjevega obiska ter ponovni vrnitvi ljudi na prvotno lokacijo, ko je delegacija odšla (Muižnieks 2016, 11).

OHCHR je v periodičnih poročilih DRP, LPR ter RF na polotoku Krim pozival, naj dopustijo monitoring človekovih pravic na ozemlju pod njihovo dejansko oblastjo, a so pozivi ostali neuslišani (OHCHR 2017a).

V poročilu Parlamentarne skupščine Sveta Evrope o pravnih možnostih v primeru kršitev človekovih pravic na ozemlju zunaj nadzora ukrajinskih oblasti z dne 26. septembra 2016

avtorji ugotavljajo, da tudi v primeru, ko kršitve spremljajo in dokumentirajo nevtralni opazovalci pod mandatom mednarodne skupnosti, takšna poročila o kršitvah nimajo večjega vpliva na mnenje javnosti in politiko Zahoda (Svet Evrope 2016a, 23). V precejšnji meri lahko takšnim ugotovitvam v primeru ukrajinskega konflikta pritrdimo, saj ni mogoče opaziti zadostne reakcije mednarodne skupnosti na različna, izjemno koherentna poročila o kršitvah človekovih pravic na terenu, kar se odraža v neprekinjenem nizu hudih kršitev človekovih pravic od začetka ukrajinskega konflikta dalje.

6.3 Humanitarna pomoč in zaščita civilistov

Kot izhaja iz poročil IISS, je večina novodobnih svetovnih konfliktov dolgotrajne narave (IISS 2015), (IISS 2016). Četudi bi moral biti naš primarni cilj preprečevanje oboroženih spopadov, pa, kot ugotavljata Kalshoven in Zegveld, ta cilj (še) ni v celoti dosegljiv, zato je toliko bolj pomembno, da med samim oboroženim spopadom ohranimo humanost (2001 204). Tudi Mertus in Helsing ugotavljata, da mir ne more biti predpogoj za človekove pravice, saj je varstvo človekovih pravic izjemno pomembno prav v primeru odsotnosti miru (2006, 13).

Ob pregledu določil običajnega humanitarnega prava lahko ugotovimo, da je med njimi veliko takih, ki imajo za glavni namen med oboroženimi spopadi zaščititi civiliste (Henckaerts 2005). Med najpomembnejšimi načeli lahko omenimo načelo razlikovanja med civilisti in borci oziroma civilnimi in vojaškimi objekti in z njim povezano načelo prepovedi napadov brez razlikovanja ter napadov na objekte, ki so nujno potrebni za preživetje civilnega prebivalstva (Henckaerts 2005, 187–188). Iz poročil HRMMU izhaja, da med ukrajinskim konfliktom prihaja do številnih primerov obstreljevanja in bombardiranja civilnih naselbin in objektov, pri čemer so nekateri napadi namerne narave (OHCHR 2014a, Aneks, 100, 133, 138, 145) (OHCHR 2017b, 8). O posledicah takšnih vojaških aktivnosti poroča tudi Urad Združenih narodov za koordinacijo humanitarnih zadev (OCHA 2017). V poročilu za januar in februar 2017 OCHA izpostavlja številne smrtne žrtve med civilisti, poškodovane stavbe in civilno infrastrukturo ter nevarnost za okolje in javno zdravje zaradi izlitja škodljivih kemičnih snovi iz bližnjih industrijskih obratov. Glavne aktivnosti za saniranje situacije na terenu obsegajo popravila zaklonišč, vodovodnega, električnega in plinskega omrežja, vzpostavitev električnih generatorjev, toplotnih postaj in javnih kuhinj. Vsi vpleteni so bili pozvani k demilitarizaciji območij, kjer so locirane zaloge nevarnih snovi. Del humanitarne aktivnosti vključuje

razdeljevanje zaščitne opreme za delavce vodovarstvenih objektov in transport vode na območja, kjer vlada njeno pomanjkanje. Zaradi spopadov je bil hudo oviran tudi dostop posameznikov do izobrazbe. V tem oziru so potekale aktivnosti za popravilo poškodovanih šol in spremljajoče aktivnosti za ponovno nadaljevanje pouka (OCHA 2017, 1–4).

Načrt za humanitarno delovanje v Ukrajini za leto 2017, v okviru katerega sodeluje 215 humanitarnih partnerjev, kot ključne naloge v letu 2017 našteva zaščito ljudi, zagotavljanje pomoči in enakega dostopa do osnovnih storitev ter izboljšanje odpornosti prebivalstva med konfliktom, preprečevanje poslabšanja humanitarne situacije in spodbujanje trajnih rešitev ter družbene kohezije (Humanitarian Response Plan 2016, 8). Humanitarna aktivnost tudi v letu 2017 ostaja osredotočena na reševanje neposredno ogroženih človeških življenj, poleg tega pa prihajajo v ospredje tudi aktivnosti za zagotavljanje možnosti za preživljanje posameznikov, ki so zaradi konflikta in brezposelnosti izčrpali osebne rezerve (9).

Eden od konkretnih ukrepov za zavarovanje civilnega prebivalstva je vzpostavitev t. i. humanitarnih koridorjev, ki civilistom omogočajo varno zapustitev območja spopadov. Med ukrajinskim konfliktom je koridorje ukazal vzpostaviti predsednik Porošenko z izvršnim ukazom z dne 10. junija 2014 (Herszenhorn 2014). Iz poročila HRMMU z dne 17. avgusta 2014 izhaja, da je bilo mesto Lugansk prvega avgusta 2014 brez vode, elektrike, plina, telekomunikacijskih povezav, z omejenim dostopom do hrane in praktično brez dostopa do zdravstvenih storitev. Med prvim in 28. julijem je bilo ubitih 93 civilistov, 407 civilistov pa je bilo ranjenih. Številne stavbe, vključno s šolami, tovarnami in trgovinami, so bile poškodovane. Tridesetega julija 2014 so ukrajinske sile vzpostavile varen koridor, ki je ljudem omogočil, da med 10. in 14. uro zapustijo mesto. Podobni koridorji so bili postavljeni tudi v Donetsku in Horlivki (OHCHR 2014a, Aneks, 198).

Številni posamezniki so zapustili območja spopadov in se (začasno) nastanili na drugih predelih Ukrajine. Okvirne številke IDP-jev so navedene v poglavju 5.1.⁹ V začetku leta 2017 je ukrajinska vlada uvedla določene spremembe zakonodaje, katerih namen je izboljšati položaj IDP-jev. Ukrajinska vlada je razširila pravico do brezplačne pravne pomoči, tako da so do nje upravičeni tudi IDP-ji. Poleg tega so bili poenostavljeni določeni postopki za registracijo IDP-

⁹ Ocene števila notranje razseljenih oseb so različne, gibljejo se okoli 1.600.000. Od tega je 800.000–1.000.000 IDP-jev na območju pod nadzorom ukrajinske vlade, ostali pa se preko kontaktne linije gibljejo med ozemljem pod nadzorom ukrajinske vlade in ozemljem pod nadzorom proruskih upornikov (OHCHR 2017b, 32).

jev in pa za nakazilo socialnih transferjev. Oktobra 2016 je bil začel postopek za vzpostavitev enotne baze IDP-jev, na podlagi katere bo mogoče boljše načrtovanje primernih programov pomoči (OHCHR 2017b, 32).

6.4 Sankcije zoper Rusko federacijo

Zaradi ruske aneksacije Krima in podpiranja separatistov v regiji Donbas na vzhodu Ukrajine so se EU, ZDA in nekatere druge zahodne države odločile zoper RF uvesti sankcije in jo tako prisiliti, da spremeni svojo politiko do Ukrajine. Najprej so bile uporabljene diplomatske sankcije, ki so med drugim vključevale prekinitev pogovorov o EU–ruskem partnerstvu in prekinitev sodelovanja med RF in Natom. S slabšanjem situacije v Ukrajini so jim bile dodane sankcije, usmerjene zoper fizične in pravne osebe, na primer zamrznitev sredstev in prepoved izdajanja vizumov. Kot zadnje so bile uporabljene še gospodarske sankcije, usmerjene na energetske, obrambni in finančni sektor (EPRS 2016, 1–3). Evropski svet je 20. marca 2015 sprejel odločitev, da gospodarske sankcije veže na celovito izpolnitev dogovorov iz Minska do konca leta 2015, vključno z določilom o ponovni vzpostavitvi nadzora ukrajinske vlade nad vzhodno mejo z RF. Izpolnitev dogovorov iz Minska so kot pogoj za umik sankcij določile tudi ZDA (EPRS 2016, 4). Učinkovitost (gospodarskih) sankcij je v veliki meri odvisna od sodelovanja držav (AIV 2016, 17). Sankcije zoper RF so uvedle poleg EU in ZDA tudi Albanija, Avstralija, Kanada, Islandija, Japonska, Liechtenstein, Moldavija, Črna gora, Norveška, Švica in Ukrajina. Kljub manjšim razlikam so bile države ob uvedbi sankcij precej enotne, nekatere razlike med državami v sami pripravljenosti ohraniti sprejete sankcije pa so se pričele kazati kasneje (EPRS 2016, 4–5). Sankcije so imele oziroma imajo negativen vpliv na celotno rusko gospodarstvo in ne zgolj na tiste sektorje, ki so jim bili neposredno podvrženi. Kljub negativnim posledicam na političnem in gospodarskem področju uporaba sankcij RF ni uspela prisiliti, da bi izpolnila zaveze iz dogovorov iz Minska in spremenila svoje stališče glede Krima. Slednje se med drugim kaže v izgradnji električnih napeljav, cest in železnice, ki bodo polotok Krim še tesneje povezale s celinsko Rusijo (EPRS 2016, 6–12). Kljub temu, če gre pritrčiti ukrajinskemu predsedniku Porošenku, pa naj bi sankcije (in novonastala ukrajinska vojska) RF obdržale pri pogajalski mizi in preprečile, da bi ruske tanke videli globlje v Evropi (Wintour 2017).

6.5 Postopki pred mednarodnimi sodišči

V obdobju od začetka ukrajinskega konflikta pa do 15. februarja 2017 je ukrajinska vlada zoper RF sprožila postopke pred naslednjimi mednarodnimi sodišči:

- Evropsko sodišče za človekove pravice (ESČP),
- Mednarodno kazensko sodišče (ICC) in
- Meddržavno sodišče OZN (ICJ).

Februarja 2017 je ESČP izdalo poročilo o primerih, ki jih obravnava v povezavi z oboroženimi spopadi. Iz poročila izhaja, da je v kontekstu ukrajinskega konflikta med Ukrajino in RF odprtih pet postopkov. Zahtevek za začetek prvega postopka (*Ukrajina proti Rusiji št. 20958/14*) je Ukrajina pri sodišču vložila 13. marca 2014. V zahtevku Ukrajina RF očita številne kršitve EKČP v obdobju od 27. februarja 2014 do začetka septembra 2014, ko je RF pridobila nadzor nad polotokom Krim in pričela podpirati oborožene skupine in separatiste na vzhodu Ukrajine. Drugi odprti postopek med Ukrajino in RF (*Ukrajina proti Rusiji (II) št. 43800/14*) se nanaša na ugrabitev treh skupin ukrajinskih otrok s spremstvom, ki naj bi jih oboroženi predstavniki separatistov ugrabili in prepeljali v RF. V vmesnem času so bile vse osebe vrnjene nazaj v Ukrajino (ESČP 2014). Tretji odprti postopek med Ukrajino in Rusijo (*Ukrajina proti Rusiji (IV) št. 42410/2015*) pokriva predvsem kršitve človekovih pravic v vzhodni Ukrajini in na Krimu od septembra 2014 dalje. ESČP je zaradi lažje obravnave prvi in četrti postopek 9. februarja 2016 razdelil po geografskem kriteriju, tako da so dogodki na Krimu do septembra 2014 predmet postopka *Ukrajina proti Rusiji št. 20958/14*, dogodki na vzhodu Ukrajine do septembra 2014 predmet postopka *Ukrajina proti Rusiji (V) št. 8019/16*, dogodki na Krimu po septembru 2014 predmet postopka *Ukrajina proti Rusiji št. 42410/15 (IV)* in dogodki v vzhodni Ukrajini po septembru 2014 predmet postopka *Ukrajina proti Rusiji (VI) št. 70856/16 (ESČP 2017, 16–17)*. V povezavi z navedenimi postopki bo treba najprej dokazati, da (je) RF na Krimu in v vzhodni Ukrajini izvaja(la) učinkovit nadzor. Poleg tega se postavlja vprašanje, kaj sploh lahko ESČP stori v kontekstu še vedno trajajočega vojaškega konflikta. Dzehtsiarou ugotavlja, da ESČP na splošno nima pravih možnosti za učinkovito odzivanje na humanitarne krize v Evropi. V kriznih situacijah se zdi, da stališče ESČP ni najpomembnejši dejavnik pri odločanju vpletenih strani. Zaradi velikih političnih pritiskov, pod katerimi vpleteni subjekti delujejo, je lahko cena spoštovanja začasnih odredb oziroma sodb ESČP previsoka (2014).

Poleg postopkov, ki jih je pred ESČP Ukrajina sprožila zoper RF, je pred ESČP trenutno v povezavi s kršitvami na Krimu in v vzhodni Ukrajini odprtih tudi okoli 4000 zahtevkov posameznikov, nekateri zoper Ukrajino, drugi zoper RF, spet tretji zoper obe državi (ESČP 2017, 17).

Za razliko od ESČP za ICC velja, da niti RF niti Ukrajina nista pogodbenici Rimskega statuta. Obe državi sta leta 2000 Statut podpisali, a ga nobena ni ratificirala. Ukrajina je skladno s členom 12(3) Rimskega statuta 17. aprila 2014 podala izjavo, da sprejema njegovo pristojnost za kazniva dejanja, storjena na njenem ozemlju od 21. novembra 2013 do 22. februarja 2014. Ukrajina je nato 8. septembra 2015 podala še izjavo, da sprejema pristojnost ICC-ja za kazniva dejanja, storjena na njenem ozemlju od 20. februarja 2014 dalje, brez končnega datuma. ICC je 25. aprila 2014 razglasil začetek postopka predhodne preučitve, ki ob oddaji te naloge še ni bil zaključen (ICC 2017). ICC (35–36) je 14. novembra 2016 izdal Poročilo o aktivnostih predhodne preučitve za leto 2016, v katerem je situacijo na Krimu in v Sevastopolu označil za mednarodni oboroženi spopad, dejanje RF pa za okupacijo. RF je dva dni po izdaji poročila odgovorila z umikom svojega podpisa Rinskemu statutu (Reuters 2016).

Poleg postopkov pred ESČP in ICC-jem je Ukrajina 16. januarja 2017 vložila še predlog za začetek postopka zoper RF pred ICJ-jem, in sicer zaradi kršitev Mednarodne konvencije o zatiranju financiranja terorizma z dne 9. decembra 1999 in Mednarodne konvencije o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije z dne 21. decembra 1965 (ICJ 2017a). Tako Ukrajina kot RF sta pogodbeni stranki omenjenih konvencij. Med drugim Ukrajina RF očita, da je vojaško intervenirala v Ukrajino, financirala teroristična dejanja in kršila človekove pravice ukrajinskega prebivalstva. Poleg tega naj bi RF v Avtonomni republiki Krim in mestu Sevastopol v nasprotju z Ustanovno listino Združenih narodov z vojaško silo zavzela del ukrajinskega ozemlja, pri čemer je z namenom legitimizacije svojega dejanja z nasiljem in ustrahovanjem ne-ruskih etničnih skupin izvedla nezakonit referendum (prav tam). Dne 19. aprila 2017 je ICJ odločil, da v primeru Mednarodne konvencije o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije določi začasne ukrepe, v primeru Mednarodne konvencije o zatiranju financiranja terorizma pa je odločil, da pogoji za določitev začasnih ukrepov niso izpolnjeni. Ob oddaji magistrske naloge je postopek še v teku (ICJ 2017b), (ICJ 2017c, 27, 35).

6.6 Zagotavljanje odgovornosti za storjena kazniva dejanja

OHCHR skozi celoten mandat spremljanja in poročanja o stanju človekovih pravic med ukrajinskim konfliktom poudarja pomen zagotavljanja odgovornosti za storjena kazniva dejanja (OHCHR 2017a). Odkrivanje in kaznovanje odgovornih za kazniva dejanja je pomembno zato, da se zagotovi pravica za žrtve kaznivih dejanj, da se odvrne potencialne storilce od kršitev ter da se ohrani pravno državo in zaupanje javnosti v pravosodni sistem (International Advisory Panel 2015a, 94). Med pogajanja za pripravo mirovnega sporazuma prihaja do konflikta dveh nasprotujočih interesov – na eni strani interesa svetovne javnosti, nevladnih organizacij, žrtev kaznivih dejanj in drugih, da storilci odgovarjajo za storjene zločine, na drugi strani pa interes storilcev, da si v mirovnem sporazumu zagotovijo, da za storjena kazniva dejanja ne bodo odgovarjali. V tem oziru Sriram in drugi ugotavljajo, da lahko zahteva, da storilci odgovarjajo za storjena kazniva dejanja, predstavlja resno oviro med pogajanja za doseg sporazuma (2014, 7). Kršitelji pogosto ostanejo nekaznovani tudi zato, ker med vedno bolj kompleksnimi sodobnimi konflikti (hibridno bojevanje, digitalno bojevanje ipd.) lažje skrijejo svojo identiteto (AIV 2016, 11).

Minsk II v točki 5 vsebuje določilo, s katerim se je Ukrajina zavezala sprejeti zakon, ki prepoveduje pregon in kaznovanje oseb v povezavi z dogodki, ki so se zgodili na določenih delih Donetske in Luganske regije. Določilo je treba razlagati restriktivno, tako da do amnestije niso upravičeni posamezniki, ki so storili ali naročili umor, mučenje oziroma vojne zločine, ter predvsem tista mednarodna kazniva dejanja, ki jih obravnava Rimski statut (Svet Evrope 2016a, tč. 4). Podobno izhaja tudi iz Smernic generalnega sekretarja Združenih narodih glede pristopa k procesom in mehanizmom prehodnega pravosodja, ki določajo, da se v mirovne sporazume ne sme vključiti določil, ki ukinjajo odgovornost za genocid, vojne zločine, zločine proti človeštvu, in druge hude kršitve človekovih pravic (Združeni narodi, 2010, 4).

Iz zadnjega dostopnega poročila OHCHR, ki pokriva obdobje do 15. februarja 2017, je mogoče razbrati, da za številne kršitve človekovih pravic v kontekstu ukrajinskega konflikta odgovornost kršiteljev še ni bila zagotovljena (2017b, 20–21). Določen napredek je opazen na strani ukrajinske vlade, ki je začela postopke zoper kršitelje iz vrst SBU, pri čemer pa še vedno velja, da so storilci le redko tudi obsojeni (prav tam). Že jeseni leta 2014 je ukrajinska vlada pričela s sistematičnim DNK profiliranjem trupel neznanih posameznikov in sorodnikov

poprečnih oseb, kar je pripeljalo do identifikacije številnih posmrtnih ostankov (OHCHR 2016c, 11). V primeru prisilnih izginotij in izvensodnih usmrtitev je takšna aktivnost ključnega pomena za zagotavljanje t. i. »pravice vedeti« (Ross 2008, 41) ter osnova za nadaljnje iskanje storilcev.

V povezavi s preiskavo dogodkov med demonstracijami na Maidanu in v Odesi OHCHR v zadnjem izdanem poročilu ugotavlja, da ni opaziti večjega napredka pri odkrivanju in sojenju odgovornim. V primeru Odeše še nihče ni odgovarjal za smrt 48¹⁰ ljudi, postopki pa po oceni OHCHR ne izpolnjujejo pogojev poštenega sojenja. V primeru dogodkov na Maidanu je problematična počasnost postopkov zaradi velike količine dokazov, ki jih mora preučiti sodišče (2017b, 24). Tudi Mednarodni svetovalni odbor, ustanovljen pod okriljem Sveta Evrope, je v svojih poročilih za Maidan in Odeso prišel do podobnih zaključkov kot OHCHR (International Advisory Panel 2015a; 2015b).

6.7 Politično-pravne reforme v Ukrajini

Pozitiven mir v smislu odsotnosti faktorjev, ki bi lahko pripeljali do vojne, je mogoče doseči le z vzpostavitvijo političnih in pravnih mehanizmov, skozi katere se bodo lahko vedno znova razreševala nesoglasja (Bell 2006, 352). Za dobro upravljanje v državi (*good governance*) so značilni določeni mehanizmi, procesi in rezultati. Med mehanizme dobrega upravljanja med drugim sodijo transparentne in demokratične institucije ter smotne in učinkovite javne storitve. Pri procesih upravljanja je ključna kakovost sodelovanja, katerega namen je zagotoviti, da se politične, socialne in gospodarske prioritete postavljajo na osnovi širokega konsenza, ter da se pri sprejemanju odločitev upošteva tudi mnenje izključenih, revnih in ranjivih posameznikov. V tem oziru ne gre zanemariti vidika varstva manjšin. Rezultati dobrega upravljanja so miroljubne, stabilne in prilagodljive družbe, kjer se izvajajo storitve ob upoštevanju potreb vseh posameznikov v skupnosti (UNDP 2014, 4).

OHCHR v poročilih o stanju človekovih pravic v Ukrajini ugotavlja, da bi morala ukrajinska vlada prednostno obravnavati sistemska in strukturna področja, ki vplivajo na človekove pravice ter preko institucionalne reforme vzpostaviti upravni in pravosodni sistem, za katerega

¹⁰ Po nekaterih podatkih 46 ljudi (OHCHR 2014a, Aneks, 44, 63).

bo značilna učinkovitost, odgovornost, promocija in varstvo človekovih pravic za vse in nediskriminatornost (2014, 10). Nadalje OHCHR navaja, da sta glavna problema v Ukrajini korupcija in slaba socialno-gospodarska situacija (OHCHR 2014a, Aneks, 10-11). Skladno s tem so med osrednjimi priporočili OHCHR, ki se redno ponavljajo v periodičnih poročilih, predlogi za reformo organov pregona in sodstva ter zajezev korupcije (OHCHR 2014a, Aneks, 88, 148–149), (OHCHR 2014b, 37), (OHCHR 2016c, 46–48). Čeprav ob preučevanju stanja človekovih pravic med ukrajinskim konfliktom ni mogoče trditi, da je prišlo do bistvenega izboljšanja, lahko v prizadevanjih ukrajinske vlade za izvedbo reform zaznamo premik v pozitivno smer.

Petindvajsetega septembra 2014 je predsednik Porošenko predstavil svojo Strategijo za trajnostni razvoj Ukrajine – 2020. Strategija predvideva več kot 60 zakonodajnih in institucionalnih reform, s poudarkom na boju proti korupciji, decentralizaciji, energetski neodvisnosti, modernizaciji sodstva in obrambe. V obdobju neposredno po sprejemu strategije je opazen določen napredek na zakonodajnem področju. Ukrajinski parlament je sprejel zakonodajo, ki naj bi zagotovila potrebne spremembe za delovanje pravne države in bolje zaščitila človekove pravice. Med najpomembnejšimi spremembami sta reforma tožilstva in uvedba protikorupcijske zakonodaje. Zakon o generalnem državnem tožilstvu, ki je bil sprejet 14. oktobra 2014, je ukinil funkcijo t. i. splošnega nadzora, ki je tožilstvu omogočala prekomerno vmešavanje v interese in aktivnosti fizičnih oseb in organizacij. Štirinajste ga oktobra 2014 je ukrajinski parlament sprejel paket zakonov za izkoreninjenje korupcije, ki med drugim predvidevajo ustanovitev Državnega protikorupcijskega urada in Državne komisije za preprečevanje korupcije, obvezno e-izjavo o dohodkih in izdatkih za vse javne uslužbence in sprejem 3-letne Državne protikorupcijske strategije (OHCHR 2014b 7, 32–39). Skladno z določili Minska I je ukrajinski parlament sprejel zakon, ki dodeljuje določenim ozemljem v Donetsku in Lugansku posebni status in večjo moč lokalnim oblastem, ter zakon o amnestiji za določena dejanja storjena na ozemlju Donetska in Luganska, kot to predvideva Minsk I. Podpora za navedena zakona je bila kasneje umaknjena zaradi spornih volitev v DPR in LPR, ki so bile izvedene v nasprotju z zavezami iz Minska I (OHCHR 2014c, 15).

Februarja 2016 je ukrajinska vlada ustanovila Državni preiskovalni urad (SBI), ki je pristojen za preiskovanje kaznivih dejanj, storjenih s strani visokih uradnikov, organov pregona, sodnikov, predstavnikov Državnega protikorupcijskega urada ter Posebne protikorupcijske pisarne pod okriljem državnega tožilstva. Z določenimi izjemami je SBI pristojen tudi za vojne

zločine. OHCHR ugotavlja, da je bil z ustanovitvijo SBI-ja narejen pomemben korak k neodvisnemu sistemu kazenskega pravosodja (OHCHR 2016a, 42). Prvega maja 2016 je pričel veljati nov Zakon o javnih službah, s katerim želi ukrajinska vlada reformirati sistem javnih služb ter na državni in lokalni ravni izkoreniniti korupcijo. Zakon uvaja konkurenčen sistem izbire kandidatov za vse javne službe ter jasno razmejuje med politično izbranim in profesionalnim kadrom (OHCHR 2016a, 43).

Tridesetega septembra 2016 so pričele veljati spremembe ustavnih določil na področju sodstva in Zakon o pravosodnem sistemu in statusu sodnikov, s čimer je bil pričet postopek reforme sodstva (OHCHR 2016c, 46). Na podlagi ustavnih sprememb je petega januarja 2017 pričel veljati še Zakon o visokem svetu za sodstvo. Visoki svet za sodstvo ima pristojnost odločati o izbiri, odpoklicu, prerazporejanju, imuniteti in disciplinski odgovornosti sodnikov. Svet bo imel ključno vlogo pri zagotavljanju strokovnosti in neodvisnosti sodstva. Po uvedenih spremembah je med člani Visokega sveta več predstavnikov iz sodniških vrst, ki so tudi izvoljeni s strani sodnikov (OHCHR 2017b, 39).

Prizadevanja ukrajinske vlade za sistematičen in k ciljem usmerjen sistem varstva človekovih pravic v državi so se materializirala v sprejemu prve Nacionalne strategije za človekove pravice (Strategija) in pripadajočega Akcijskega načrta. Strategija je bila potrjena z odlokom predsednika Porošenka 25. avgusta 2015 in pokriva obdobje petih let – od 2015 do 2020. Strategija vsebuje 24 strateških področij varstva človekovih pravic, vključno s pravicami, ki so (bile) kršene v kontekstu ukrajinskega konflikta. Mednje sodijo zagotavljanje pravice do življenja, preprečevanje mučenja in okrutnega, nečloveškega ali ponižujočega ravnanja in kaznovanja, zagotavljanje pravice do poštenega sojenja, pravice do mirnega zbiranja in združevanja, varstvo pravic IDP-jev in sprejem vseh potrebnih ukrepov za zaščito pravic oseb, ki živijo na začasno zasedenem ozemlju. Odlok v roku treh mesecev od njegove izdaje predvideva sprejem Akcijskega načrta za implementacijo Nacionalne strategije za človekove pravice, ki ga je ukrajinska vlada sprejela 23. novembra 2015. Akcijski načrt vsebuje konkretne korake za doseg ciljev iz Strategije in omogoča natančno spremljanje njenega uresničevanja¹¹.

¹¹ Dokument ni dostopen v angleškem jeziku.

7 ZAKLJUČEK

Dogovori iz Minska niso uspeli v celoti zaustaviti nadaljnjih oboroženih spopadov in uporabe težkega orožja med ukrajinskim konfliktom, kljub temu pa se je po sprejemu Minska II število spopadov in posledično novih žrtev precej zmanjšalo (OHCHR 2017b, 6). Svet Evrope podobno navaja, da so dogovori iz Minska pripomogli k znatnemu zmanjšanju števila žrtev spopadov tako med vojaki kot civilisti. Ob tem pa dodaja, da se premirje nikoli ni povsem spoštovalo, tako da dogovori iz Minska konflikta niso razrešili, temveč so ga kvečjemu zamrznili (Svet Evrope 2016a, 24–25). FIIA izpostavlja, da so dogovori iz Minska oziroma posledično zmanjšanje sovražnosti Ukrajini omogočili, da je pridobila čas za okrepitev obrambe, povečanje števila pripadnikov ukrajinske vojske in njene izurjenosti ter utrditev svojih položajev. Ponovnega poskusa separatistov doseči svoje politične cilje z uporabo vojaških instrumentov sicer ni mogoče izključiti, bi pa bil takšen poskus zaradi navedenega najverjetneje dosti težji (FIIA 2016).

Kljub zmanjšanju primerov kršitve pravice do življenja in zdravja kot neposredne posledice zmanjšanja sovražnosti, po drugi strani ocenjujemo, da tudi v obdobju, ki je sledilo sprejemu dogovorov iz Minska, ni (vidnejšega) napredka na področju varstva človekovih pravic. V poglavju 5.4. smo izpostavili (le) nekatere kršitve, ki jih beležimo tudi po sprejemu Minska II: kršitev pravice do poštenega sojenja, kršitev prepovedi mučenja, ugrabitev in usmrtitev, kršitev svobode tiska, govora, zbiranja, združevanja in veroizpovedi, kršitev ekonomskih pravic, kot so pravica do socialne varnosti, izobrazbe in zdravstvenih storitev ter kršitev svobode gibanja. Podrobnejša preučitev v smislu kvantitativne analize kršitev ni bila narejena, saj podatki o kršitvah pogosto niso izraženi v številkah oziroma sploh niso dostopni. V pretežnem delu tako zaključek glede kršitev človekovih pravic med ukrajinskim konfliktom izhaja iz grobe ocene podatkov iz periodičnih poročil HRMMU. Ob tem je treba dodati, da je bila analiza opravljena zavedajoč se, da so dogovori iz Minska mirovni sporazumi in imajo kot taki za glavni cilj razrešitev ukrajinskega konflikta. Velja sicer, da bi številna določila dogovorov, če bi bila upoštevana, vplivala tudi na področje človekovih pravic, vendar ocenjujemo, da gre to pripisati prej dejstvu, da so človekove pravice in oboroženi spopadi tesno povezani in prepleteni, kot pa dejstvu, da so podpisniki dogovore prvenstveno sklenili zaradi želje preprečiti nadaljnje kršitve človekovih pravic med ukrajinskim konfliktom.

Za številne kršitve človekovih pravic med ukrajinskim konfliktom velja, da so nastale kot posledica zakonodajnih, upravnih in sodnih aktov. V predhodnih poglavjih smo omenili ustavo – DPR, ki je določila ortodoksno krščanstvo moskovskega patriarhata kot edino religijo (poglavje 5.2.), začasni ukaz o nadzoru premikanja ljudi, transportnih vozil in tovora preko kontaktne linije v regijah Donetsk in Lugansk, ki je pričel veljati 21. januarja 2015 (poglavje 5.3.), prepoved zborovanja s sodno odločbo (poglavje 5.2.), vladno Resolucijo št. 637, ki določa izplačilo pokojnin le tistim IDP-jem, ki prebivajo na območjih pod vladnim nadzorom (poglavje 5.3.) in nekatere druge. Gre za sistematične kršitve človekovih pravic, ki izvirajo iz aktov nosilcev (dejanske) oblasti in so kot take javnosti znane. Nekatere druge kršitve človekovih pravic med ukrajinskim konfliktom pa nimajo podlage v aktih oblasti in se izvajajo na bolj ali manj prikrit način. Najbolj značilni primeri takšnih kršitev, obravnavani v magistrski nalogi, so ugrabitve in mučenje (poglavja 5.2., 5.3., 5.4.). Tako eno kot tudi drugo vrsto kršitev med ukrajinskim konfliktom beležimo v obdobju pred in po sprejemu dogovorov iz Minska.

Na začetku magistrske naloge smo si postavili raziskovalno vprašanje: *»Kakšen vpliv je imel podpis dogovorov iz Minska na človekove pravice med ukrajinskim konfliktom?«*. Upoštevajoč navedeno lahko zaključimo, da je bil vpliv dogovorov na večino človekovih pravic med ukrajinskim konfliktom majhen oziroma ga nismo zaznali, z že omenjeno izjemo, tj. precejšnjim zmanjšanjem števila novih žrtev oboroženih spopadov zaradi zmanjšanja intenzitete samih sovražnosti¹².

Nezmožnost razrešiti ukrajinski konflikt in relativno majhen vpliv dogovorov iz Minska na izboljšanje situacije na področju varstva človekovih pravic pripisujemo dejstvu, da nobena zaveza iz dogovorov ni bila v celoti izpolnjena. Glavni razlogi za neuspeh dogovorov so nejasnost njihovih določil, odsotnost mehanizmov za uveljavitev zavez in nepripravljenost pogodbenih strank izpolniti sprejete zaveze. Nejasnost določb omogoča, da jih vsaka pogodbenična stranka interpretira na svoj način, pri čemer ni povsem jasno, kakšno naj bi bilo sosledje izpolnjevanja zavez iz dogovorov. Med pogodbenicami ostaja sporno, ali naj bi se najprej izvedle politične spremembe v smislu volitev in ustavnih sprememb za dodelitve večje avtonomnosti Luganski in Donetsk regiji ali ponovni prevzem nadzora ukrajinsko-ruske meje s stani Ukrajine in z njo povezana stabilizacija varnostne situacije v državi. Odsotnost

¹² Ob tem logično sklepamo, da je dejstvo, da je prišlo do zmanjšanja sovražnosti (že po svoji naravi), (pozitivno) vplivalo tudi na nekatere druge človekove pravice med ukrajinskim konfliktom, ki pa jih nismo vključili v analizo.

mehanizmov za uveljavitev zavez iz dogovorov povzroča, da ti v veliki meri služijo le kot referenčna točka za izvajanje pritiska na RF (v obliki sankcij in političnega pritiska). Nemoč zahoda prisiliti RF k spoštovanju dogovorov se kaže tudi v nedavni odločitvi RF, da prizna potne liste in druge osebne dokumente, izdane s strani DRP in LPR. Pogodbenice nekaterih določil dogovorov niso pripravljene oziroma sposobne izpolniti, ker so zaveze v njih nerealne. Ta razlog za neuspeh dogovorov je bil omenjen tudi na koncu splošnega tretjega poglavja magistrske naloge. Med zaveze, ki jih pogodbene stranke ne morejo oziroma nočejo izpolniti, sodijo predvsem točke 4, 9 in 11 Minska II, ki določajo volitve v skladu z ukrajinskim pravom, ponovni prevzem nadzora nad ukrajinsko-rusko mejo s strani ukrajinske vlade in dodelitev posebnega statusa regijama Lugansk in Donetsk. Za spremembo ukrajinske ustave, s katero bi Donetska in Luganska regija pridobili večjo avtonomijo, je potrebna dvotretjinska večina v ukrajinskem parlamentu, kar bo težko doseči (Dempsey 2017). Ob upoštevanju vsega navedenega se zdi, da zasnova dogovorov iz Minska nikoli ni omogočala razrešitve ukrajinskega konflikta, ampak so bili dogovori v pretežni meri sklenjeni z namenom njegovega obvladovanja.

V iskanju načinov za razrešitev ukrajinskega konflikta se soočamo s številnimi izzivi. Glavni akterji v konfliktu imajo izrazito nasprotujoče interese, kar otežuje iskanje skupne rešitve. RF želi z vzpostavitvijo dveh stalnih proruskih političnih tvorb na vzhodu Ukrajine le-to ohraniti v svoji vplivni sferi, Ukrajina pa se s proevropsko vlado usmerja proti zahodu. Ne gre zanemariti niti proruskih upornikov, ki pri svojih odločitvah ne upoštevajo vedno stališč RF¹³, in pa ukrajinskega ljudstva, ki je že večkrat pokazalo, da je sposobno spreminjati politično podobo Ukrajine. Pozitiven mir bo mogoče doseči le ob upoštevanju, vendar ne tudi uresničenju vseh teh različnih interesov.

Trajajoč konflikt na ozemlju Ukrajine bo vse do razrešitve negativno vplival na človekove pravice na tem ozemlju. V ponazoritev lahko navedemo odločitev ukrajinske vlade iz leta 2015, da odstopi od določenih obveznosti v zvezi s človekovimi pravicami po MPDPP in EKČP. Derogacija se nanaša tudi na določene pravice oziroma z njimi povezane obveznosti, od katerih po stališču Odbora Združenih narodov za človekove pravice ni mogoče odstopiti. Sem sodijo pravica do pravnega sredstva in pravica, da sodišče presodi o zakonitosti pripora (OHCHR

¹³ Omenimo lahko odločitev vodstva separatistov, da v nasprotju s pozivom ruskega predsednika Putina ne preložijo načrtovanega referendumu o statusu regij (CSIS 2014b).

2015b, 30), (OHCHR 2015c, 35–36). Še bolj kot derogacija ukrajinske vlade od določenih mednarodnopravnih obveznosti pa po naših ocenah na življenje ljudi na ozemlju, kjer potekajo spopadi, poleg slabe varnostne situacije vpliva pomanjkanje osnovnih življenjskih dobrin, kot so voda, elektrika in zdravstvene storitve. Nadalje na območju pod nadzorom oboroženih skupin delujejo institucije, ki ne dosegajo standardov pravne države, kar vpliva na možnost prebivalcev tega ozemlja poslužiti se pravnih sredstev v primeru zlorab njihovih pravic. Ocenjujemo, da se takšen položaj ljudi na območju spopadov oziroma širše na območju DPR in LPR ne bo spremenil, če ne bo prišlo do razrešitve samega konflikta in ponovne vzpostavitve nadzora ukrajinske vlade nad celotnim ozemljem Ukrajine. V primeru polotoka Krim kljub močni retoriki mednarodne skupnosti v smislu nezakovitosti aneksacije ne pričakujemo, da bo ozemlje še kdaj prišlo pod oblast ukrajinske vlade. Priložnost prisiliti RF, da preneha kršiti človekove pravice na tem območju, se kaže na primer v postopkih na mednarodnih sodiščih, ki smo jih obravnavali v poglavju 6.5., vendar tudi na tem področju večjega preobrata ne pričakujemo.

V šestem poglavju smo obravnavali različne načine varstva človekovih pravic med ukrajinskim konfliktom. Nekateri ukrepi so usmerjeni k razrešitvi konflikta oziroma izvajanju političnih pritiskov na RF, da spremeni svojo politiko do Ukrajine, drugi pa so bolj neposredno usmerjeni k varstvu človekovih pravic (že med samim konfliktom). Za doseg optimalnega učinka je smiselno kombiniranje različnih ukrepov. Ključnega pomena za varstvo človekovih pravic bo, kot že navedeno, poiskati politično rešitev za sam konflikt. Pri tem ocenjujemo, da za razrešitev ukrajinskega konflikta zaradi drugih, trenutno bolj perečih tem, zmanjkuje politične volje. V primeru, da bo konflikt ohranil razmeroma nizko raven intenzitete, ne pričakujemo, da bo v bližnji prihodnosti prišlo do večjih sprememb v smislu razrešitve konflikta.

8 LITERATURA

1. AIV. 2016. *The Protection of Civilians in Armed Conflicts. Well-Trodden Paths and New Ways Forward*. De Adviesraad Internationale Vraagstukken, julij 2016. Dostopno prek: <http://aiv-advies.nl/download/ae25553d-ea19-4f99-9b2b-586385dbe7d7.pdf> (19. februar 2017).
2. Akcijski načrt za implementacijo Nacionalne strategije za človekove pravice Ukrajine (ПЛАН заходів з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 року). 23. november 2015. Dostopno v ukrajiniščini prek: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248740679> (22. marec 2017).
3. Amnesty International (AI). 2016. Amnesty International Report 2015/2016. *The State of the World's Human Rights*. Dostopno prek: <https://www.amnesty.org/en/documents/annual-report/2016/> (16. februar 2017).
4. Amnesty International in Human Rights Watch. 2016. *»You don't exist«. Arbitrary Detentions, Enforced Disappearances, and Torture in Eastern Ukraine*. Dostopno prek: <https://www.amnesty.org/en/documents/eur50/4455/2016/en/> (6. februar 2017).
5. Arnault, Jean. 2006. *Good Agreement? Bad Agreement? An Implementation Perspective*. Centre of International Studies, Princeton: Princeton University. Dostopno prek: http://www.gsdr.org/document-library/good-agreement-bad-agreement-an-implementation-perspective/Agreement_Arnault.pdf (4. maj 2017).
6. BBC News. 2014. *Ukraine crisis: Timeline*. Dostopno prek: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-26248275> (5. februar 2017).
7. Bell, Christine. 2006. Human Rights, Peace Agreements, and Conflict Resolution. V *Human Rights and Conflict. Exploring the Links between Rights, Law, and Peacebuilding*, ur. Julie Mertus in Jeffrey W. Helsing, 345–374. Washington D.C.: United States Institute of Peace Press.
8. Cerone, John. 2006. Holding Military and Paramilitary Forces Accountable. V *Human Rights and Conflict. Exploring the Links between Rights, Law, and Peacebuilding*, ur. Julie Mertus in Jeffrey W. Helsing, 217–237. Washington D.C.: United States Institute of Peace Press.
9. Chesterman, Simon. 2001. *Civilians in War*. Colorado: Lynne Rienner Publishers.
10. CSIS 2014a. *Despite Geneva Deal, Irregular Groups Refuse to Disarm*. CSIS, 18. april 2014. Dostopno prek: <http://ukraine.csis.org/east1.htm#63> (26. marec 2017).

11. --- 2014b. *Bucking Putin, Separatists to Hold Referenda as Planned*. CSIS, 8. maj 2014. Dostopno prek: <http://ukraine.csis.org/east1.htm#103> (25. april 2017)
12. --- 2014c. *National Reconciliation Talks Begin in Kyiv, Separatists Not Represented*. CSIS, 14. maj 2014. Dostopno prek: <http://ukraine.csis.org/east1.htm#112> (26. marec 2017).
13. --- 2014č. *Second Round of National Dialogue Takes Place in Kharkiv*. CSIS, 17. maj 2014. Dostopno prek: <http://ukraine.csis.org/east1.htm#116> (26. marec 2017).
14. --- 2014d. *Poroshenko Announces Week-Long Cease-Fire*. 20. junij 2014. Dostopno prek: <http://ukraine.csis.org/east2.htm#34> (27. marec 2017).
15. --- 2014e. *Poroshenko Ends Ceasefire, Launches Military Operations Against Rebels*. 1. julij 2014. <http://ukraine.csis.org/east2.htm#47> (27. marec 2017).
16. *Delo*. 2017. Novi spopadi na vzhodu Ukrajine (1. februar). Dostopno prek: <http://www.delo.si/arhiv/novi-spopadi-na-vzhodu-ukrajine.html> (6. marec 2017).
17. Dempsey, Judy. 2017. Judy Asks: Can the Minsk Agreement Succeed? *Carnegie Europe*, 22. februar. Dostopno prek: <http://carnegieeurope.eu/strategiceurope/68084> (22. april 2017).
18. Dowty, Alan in Gil Loescher. 2007. Refugee Flows as Grounds for International Action. V *Exploring Internarnational Human Rights. Essential Readings*, ur. Rhonda L. Callaway in Julie Harrelson-Stephens, 89–97. London: Lynne Rienner Publishers.
19. Dzehtsiarou, Kanstantsin. 2014. The European Court of Human Rights and the Armed Conflict between Russia and Ukraine. *Verfassungsblog*, 27. november. Dostopno prek: <http://verfassungsblog.de/european-court-human-rights-armed-conflict-russia-ukraine/> (24. marec 2017).
20. Epps, Valerie. 2013. Civilian Casulties in Modern Warfare: The Death of the Collateral Damage Rule. *Georgia Journal of International and Comperative Law*, 28. avgust. Dostopno prek: <http://digitalcommons.law.uga.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1036&context=gjicl> (20. marec 2017).
21. EPRS. 2015. *Minsk peace agreement: still to be consolidated on the ground*. Evropski parlament, 12. februar. Dostopno prek: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/548991/EPRS_BRI\(2015\)548991_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/548991/EPRS_BRI(2015)548991_EN.pdf) (4. marec 2017).
22. --- 2016. *Sanctions over Ukraine. Impact on Russia*. Evropski parlament, marec. Dostopno prek: <http://www.europarl.europa.eu/EPRS/EPRS-Briefing-579084-Sanctions-over-Ukraine-impact-Russia-FINAL.pdf> (23. marec 2017).
23. ESČP. 2014. *European Court of Human Rights deals with cases concerning Crimea and Eastern Ukraine*. Registrar of the Court, 26. november. Dostopno prek:

- <http://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=003-4945099-6056223&filename=003-4945099-6056223.pdf> (24. marec 2017).
24. --- 2017. *Armed Conflicts*. Dostopno prek: http://www.echr.coe.int/Documents/FS_Armed_conflicts_ENG.pdf (24. marec 2017).
 25. *Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin* (s spremembami). 1950. Dostopno prek: http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_SLV.pdf (08.03. 2017).
 26. FIIA. 2016. *A Year since Minsk-2 > Does the agreement have a future?* The Finnish Institute of International Affairs, februar. Dostopno prek: https://www.google.si/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwieqLOb3vfTAhVHtxoKHdJwDEsQFggIMAA&url=http%3A%2F%2Fwww.fia.fi%2Fassets%2Fpublications%2FFIIA_Comment_04_2016_A_year_since_Minsk_II.pdf&usg=AFQjCNHogCFKwG17kiXKicUCTj4caYmPYQ&sig2=OT5AxI3AMev2RzoJhbWXlg (21. april 2017).
 27. Goldstein, Robert Justin. 2007. The Limitations of Using Quantitative Data in Studying Human Rights Abuses. V *Exploring International Human Rights. Essential Readings*, ur. Rhonda L. Callaway in Julie Harrelson-Stephens, 29–36. London: Lynne Rienner Publishers.
 28. Hannum, Hurst. 2008. Peace versus Justice: Creating Rights as well as Order out of Chaos. V *Peace Operations and Human Rights*, ur. Ray Murphy in Katarina Månsson, 126–139. Oxon: Routledge.
 29. Henckaerts, Jean-Marie. 2005. *Study on customary international humanitarian law: A contribution to the understanding and respect for the rule of law in armed conflict*. *International Review of the Red Cross*. Dostopno prek: https://www.icrc.org/eng/assets/files/other/irrc_857_henckaerts.pdf (22. februar 2017).
 30. Henckaerts, Jean Marie in Louise Doswald-Beck. 2005. *Customary International Humanitarian Law. Volume I Rules*. Dostopno prek: <https://www.icrc.org/eng/assets/files/other/customary-international-humanitarian-law-i-icrc-eng.pdf> (22. februar 2017).
 31. Herszenhorn, David M. 2014. *Ukraine orders escape corridors for fleeing civilians*. New York Times, 11. junij. Dostopno prek: <http://www.bostonglobe.com/news/world/2014/06/10/ukraine-opens-corridors-for-civilians-flee-violence-east/wMKvFTPndIJ1atrINH6v2O/story.html> (28. marec 2014).
 32. HRW. 2017. *Country Summary. Ukraine*. Dostopno prek: <https://www.hrw.org/world-report/2017/country-chapters/ukraine> (15. januar 2017).

33. ICC. 2008. *O mednarodnem kazenskem sodišču*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/fileadmin/pageuploads/Mednarodno_pravo/ICC_10_let/Understanding_ICC.pdf (22. februar 2017).
34. --- 2016. The Office of the Prosecutor. *Report on Preliminary Examination Activities 2016*. ICC, 14. november. Dostopno prek: https://www.icc-cpi.int/iccdocs/otp/161114-otp-rep-pe_eng.pdf (27. februar 2017).
35. --- 2017. *Preliminary examination Ukraine*. Dostopno prek: <https://www.icc-cpi.int/ukraine> (24. marec 2017).
36. Icelandic human rights centre. *Human Rights and Armed Conflict*. Dostopno prek: <http://www.humanrights.is/en/human-rights-education-project/human-rights-concepts-ideas-and-fora/human-rights-in-relation-to-other-topics/human-rights-and-armed-conflict> (26. februar 2017).
37. ICISS. 2001. *The Responsibility to Protect. Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty*. Canada: International Development Research Centre. Dostopno prek: <http://responsibilitytoprotect.org/ICISS%20Report.pdf> (26. februar 2017).
38. ICJ. 2017a. *Ukraine institutes proceedings against the Russian Federation and requests the Court to indicate provisional measures*. International Court of Justice, 17. januar. Dostopno prek: <http://www.icj-cij.org/docket/files/166/19310.pdf> (25. marec 2017).
39. --- 2017b. *Application of the International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism and of the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (Ukraine v. Russian Federation)*. Dostopno prek: <http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=1&case=166&code=ur&p3=6> (20. marec 2017).
40. --- 2017c. *Application of the International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism and of the International Convention on the Elimination of all Forms of Racial Discrimination*. ICJ, 19. april. Dostopno prek: <http://www.icj-cij.org/docket/files/166/19394.pdf> (21. april 2017).
41. International Council on Human Rights Policy (ICHRP). 2006. *Negotiating Justice? Human Rights and Peace Agreements*. Dostopno prek: http://www.ichrp.org/files/reports/22/128_report_en.pdf (4. maj 2017).
42. Internal Displacement Monitoring center (IDMC). 2016. *Ukraine. Country information 2015, 2016*. Dostopno prek: <http://www.internal-displacement.org/database/country/?iso3=UKR> (5. februar 2017).
43. International Advisory Panel. 2015a. *Report of the International Advisory Panel on its Review of the Maidan Investigations*. Svet Evrope, 31. marec. Dostopno prek:

- <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016802f038b> (3. april 2017).
44. --- 2015b. *Report of the International Advisory Panel on its Review of the Investigations into the Events in Odesa on 2 May 2014*. Svet Evrope, 4. november. Dostopno prek: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168048610f> (4. april 2017).
45. International Institute for Strategic Studies (IISS). 2015. *Armed Conflict Survey 2015. Press Statement*. Dostopno prek: <https://www.iiss.org/about%20us/press%20room/press%20releases/press%20releases/archive/2015-4fe9/may-6219/armed-conflict-survey-2015-press-statement-a0be> (3. februar 2017).
46. --- 2016. *Armed Conflict Survey 2016. Press Statement*. Dostopno prek: <https://www.iiss.org/about%20us/press%20room/press%20releases/press%20releases/archive/2016-3b31/may-2fc6/armed-conflict-survey-2016-press-statement-9243> (3. februar 2017).
47. Kalshoven, Frits in Liesbeth Zegveld. 2001. *Constraints on the Waging of War. An Introduction to International Humanitarian Law*. Geneva: International Committee of the Red Cross.
48. *Konvencija o statusu beguncev*. 1951. Dostopno prek: <http://www.unhcr-centraleurope.org/si/pdf/viri/konvencije/besedilo-konvencije-o-beguncih-in-njenega-protokola.html> (20. marec 2017).
49. *Konvencija proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju*. 1984. Dostopno prek: https://www.google.si/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwiH1rD1n_rTAhXTzRoKHUMFC4UQFggI_MAA&url=http%3A%2F%2Fwww.mzz.gov.si%2Ffileadmin%2Fpage_uploads%2FZunanja_politika%2FCP%2FZbornik%2FI.CAT_-_Konvencija_proti_mucenju_in_drugim_krutim_.....pdf&usg=AFQjCNGzuaF3cVMI1v7cx2aJeRXrzpsQA&sig2=JG-N_hKkO5gpwCMLBw4vkg (18. maj 2017)
50. Larrabee, F. Stephen. 2003. *NATO's Eastern Agenda in a New Strategic Era*. Santa Monica: RAND.
51. Larsen, H.B.L. 2014. *Great Power Politics and the Ukrainian Crisis: NATO, EU and Russia after 2014, Report 2014:18*. Copenhagen: DIIS, Danish Institute for International Studies. Dostopno prek: https://www.diis.dk/files/media/publications/import/rp182014_lindboe_nato_forweb.pdf (6. februar 2017).

52. Loof, Jan-Peter. 2011. Crisis Situations, Counter Terrorism and Derogation from the European Convention of Human Rights. A Threat Analysis. V *Margins of Conflict. The ECHR and Transitions to and from Armed Conflict*, ur. Antoine Buyse. Antwerp: Intersentia.
53. Mason, Simon in Andreas Wenger. 2008. *The Growing Importance of Civilians in Armed Conflict*. CSS Analyses, december. Dostopno prek: <http://www.css.ethz.ch/content/dam/ethz/special-interest/gess/cis/center-for-securities-studies/pdfs/CSS-Analyses-45.pdf> (19. februar 2017).
54. Mearsheimer, John J. 2002. *Liberal talk, realist thinking*. Dostopno prek: <http://magazine.uchicago.edu/0202/features/index.htm> (4. februar 2017).
55. Mertus, Julie A. in Carter Hallward, Maia. 2006. The Human Rights Dimensions of War in Iraq. V *Human Rights and Conflict. Exploring the Links between Rights, Law, and Peacebuilding*, ur. Julie Mertus in Jeffrey W. Helsing, 217–237. Washington D.C.: United States Institute of Peace Press.
56. Morris, Nigel in David Usborne. 2014. Ukraine crisis: This is Europe's biggest crisis in the 21st century, warns William Hague as Russia defiantly threatens a military assault on Crimea. *Independent*, 4. marec. Dostopno prek: <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/ukraine-crisis-western-countries-scramble-to-respond-to-russia-as-acting-president-appeals-to-moscow-9166748.html> (5. februar 2017).
57. Muižnieks, Nils. 2016. *Report by Nils Muižnieks following his visit to Ukraine from 21 to 25 March 2016*. Council of Europe, 11. julij. Dostopno prek: <https://wcd.coe.int/com.intranet.InstraServlet?command=com.intranet.CmdBlobGet&IntranetImage=2928475&SecMode=1&DocId=2379824&Usage=2> (3. april 2017).
58. MZZ. Terenske misije OVSE. Dostopno prek: <http://dunaj.predstavnstvo.si/index.php?id=994> (25. februar 2017).
59. *Nacionalna strategija za človekove pravice Ukrajine*. 25. avgust. Dostopno prek: <http://www.coe.int/t/commissioner/source/NAP/Ukraine-National-Action-Plan-on-Human-Rights.pdf> (18. maj 2017)
60. Nystuen, Gro. 2005. *Achieving Peace or Protecting Human Rights? Conflicts between Norms Regarding Ethnic Discrimination in the Dayton Peace Agreement*. Leiden: Martinus Nijhoff Publishers.
61. OCHA. 2017. *Humanitarian Bulletin Ukraine. Issue 16. 1 January – 28 February 2017*. Dostopno prek: <https://www.humanitarianresponse.info/en/node/141491> (20. marec 2017).

62. OHCHR. 2011. *International Legal Protection of Human Rights in Armed Conflict*. Dostopno prek: http://www.ohchr.org/Documents/Publications/HR_in_armed_conflict.pdf (1. marec 2017).
63. --- 2014a. *Report of the United Nations High Commissioner for Human Rights on the situation of human rights in Ukraine*. 19. september. Dostopno prek: http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/RegularSessions/Session27/Documents/A-HRC-27-75_en.pdf (3. marec 2017).
64. --- 2014b. *Report on the human rights situation in Ukraine. 15 November 2014*. Dostopno prek: http://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/OHCHR_sixth_report_on_Ukraine.pdf (12. marec 2017).
65. --- 2014c. *Report on the human rights situation in Ukraine*. 15 December 2014. Dostopno prek: http://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/OHCHR_eighth_report_on_Ukraine.pdf (7. maj 2017).
66. --- 2015a. *Report on the human rights situation in Ukraine. 1 December 2014 to 15 February 2015*. Dostopno prek: <http://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/9thOHCHRreportUkraine.pdf> (15. marec 2017).
67. --- 2015b. *Report on the human rights situation in Ukraine. 16 February to 15 May 2015*. Dostopno prek: <http://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/10thOHCHRreportUkraine.pdf> (17. marec 2017).
68. --- 2015c. *Report on the human rights situation in Ukraine. 16 May to 15 August 2015*. Dostopno prek: <http://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/11thOHCHRreportUkraine.pdf> (18. marec 2017).
69. --- 2016a. *Report on the human rights situation in Ukraine 16 February to 15 May 2016*. Dostopno prek: http://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/Ukraine_14th_HRMMU_Report.pdf (5. april 2017).
70. --- 2016b. *Urad visokega komisarja za človekove pravice: Report on the human rights situation in Ukraine 16 May to 15 August 2016*. Dostopno prek: <http://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/Ukraine15thReport.pdf> (16. december 2016).
71. --- 2016c. *Urad visokega komisarja za človekove pravice: Report on the human rights situation in Ukraine 16 August to 15 November 2016*. Dostopno prek: http://ohchr.org/Documents/Countries/UA/UARreport16th_EN.pdf (11. december 2016).
72. --- 2017a. *Ukraine – OHCHR Reports*. Dostopno prek: <http://www.ohchr.org/EN/Countries/ENACARegion/Pages/UARreports.aspx> (16. marec 2017).

73. --- 2017b. *Report on the human rights situation in Ukraine. 16 November 2016 to 15 February 2017*. Dostopno prek http://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/UARreport17th_EN.pdf (18. maj 2017).
74. OVSE. 2017. Daily and spot reports from the Special Monitoring Mission to Ukraine. Dostopno prek: <http://www.osce.org/ukraine-smm/reports> (25. februar 2017).
75. Reuters. 2017. *Russia withdraws backing for International Criminal Court treaty*. 16. novembr 2016. Dostopno prek: <http://www.reuters.com/article/us-russia-icc-withdrawal-idUSKBN13B1KJ?il=0> (24. marec 2017).
76. Roberts, Adam. 2010. *Lives and Statistics: Are 90% of War Victims Civilians?* Dostopno prek: https://weblearn.ox.ac.uk/access/content/user/1044/Survival_Jun-Jul_2010_-_AR_on_lives___statistics_-_non-printable.pdf (18. maj 2017).
77. Ross, Amy. 2008. *The Body Counts: Civilian Casualties and the Crisis of Human Rights*. V *Human Rights in Crisis*, ur. Alice Bullard, 35–47. Burlington: Ashgate Publishing Company.
78. Solchanyk, Roman. 2001. *Ukraine and Russia. The Post-Soviet Transition*. Oxford: Rowman & Littlefield Publishers, Inc..
79. Sriram, Chandra Lekha, Martin-Ortega, Olga, Herman, Johanna. 2014. *War, Conflict and Human Rights. Theory and Practice*. New York: Routledge.
80. Svet Evrope. 2016a. *Legal remedies to human rights violations on the Ukrainian territories outside the control of the Ukrainian authorities*. Committee on the Legal Affairs and Human Rights, 26. september. Dostopno prek: <http://semantic-pace.net/tools/pdf.aspx?doc=aHR0cDovL2Fzc2VtYmx5LmNvZS5pbmQvbncveG1sL1hSZWYvWDJILURXLWV4dHIuYXNwP2ZpbGVpZD0yMzAwNyZsYW5nPUVO&xsl=aHR0cDovL3NlbWFudGljcGFjZS5uZXQvWHNsdC9QZGYvWFJlZi1XRC1BVC1YTUwyUERGLnhzbA==&xslparams=ZmlsZWlkPTIzMDA3> (28. december 2016).
81. --- 2016b. *Legal remedies to human rights violations on the Ukrainian territories outside the control of the Ukrainian authorities. Resolucija 2133 (2016)*, sprejeta 12. oktobra. Dostopno prek: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=23167&lang=en> (6. februar 2017).
82. --- 2017. *Legal protection of human rights*. Dostopno prek: <http://www.coe.int/en/web/compass/legal-protection-of-human-rights> (23. februar 2017)
83. Thompson, Nick. 2017. *Ukraine: Everything you need to know about how we got here*. CNN, 3. februar 2017. Dostopno prek: <http://edition.cnn.com/2015/02/10/europe/ukraine-war-how-we-got-here/index.html> (6. februar 2017).

84. Trilateralna kontaktna skupina. 2014a. Protocol of the Trilateral Contact Group –Minsk, September 5, 2014 (Minsk I). Dostopno prek: <http://mfa.gov.ua/en/news-feeds/foreign-offices-news/27596-protocol-on-the-results-of-consultations-of-the-trilateral-contact-group-minsk-05092014> (3. marec 2017).
85. --- 2014b. *Memorandum of Minsk, 19. september 2014*. Dostopno prek: <http://www.voltairenet.org/article186862.html> (5. marec 2017).
86. --- 2015. *Package of Measures for the Implementation of the Minsk Agreements, 12. February 2015* (Minsk II). Dostopno prek: <http://www.elysee.fr/assets/Uploads/Package-of-Measures-for-the-Implementation-of-the-Minsk-Agreements.pdf> (3. marec 2017).
87. UNDP. 2014. Discussion Paper. Governance for Sustainable Development. Integrating Governance in the Post-2015 Development Framework. UNDP, marec 2014. Dostopno prek: <http://www.undp.org/content/dam/undp/library/Democratic%20Governance/Discussion-Paper--Governance-for-Sustainable-Development.pdf> (4. april 2017).
88. UNHCR. 2015. *Global Trends. Forced Displacement 2015*. Dostopno prek: <http://www.unhcr.org/576408cd7.pdf> (1. februar 2017).
89. UNHCR. 2016. Ukraine. *UNHCR OPERATIONAL UPDATE. December 2016*. Dostopno prek: <http://unhcr.org.ua/attachments/updates/201612.pdf> (6. februar 2017).
90. Voltaire Network. 2014. *Poroshenko's Plan settlement of the crisis in Ukraine*. 20. junij. Dostopno prek: <http://www.voltairenet.org/article184668.html> (26. marec 2017).
91. Združeni narodi. Generalna skupščina. 1948. *Splošna deklaracija človekovih pravic*. Resolucija 217 A (III), sprejeta 10. decembra. Dostopno prek: http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/slv.pdf (16. december 2016).
92. --- 1966a. *Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah*. Resolucija 2200 A (XXI), sprejeta 16. decembra. Dostopno prek: <http://www.varuh-rs.si/pravni-okvir-in-pristojnosti/mednarodni-pravni-akti-s-podrocja-clovekovih-pravic/organizacija-zdruzenih-narodov/mednarodni-pakt-o-drzavljskih-in-politcnih-pravicah/> (18. december 2016).
93. --- 1966b. *Mednarodni pakt ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah*. Resolucija 2200 A (XXI), sprejeta 16. decembra. Dostopno prek: <http://www.varuh-rs.si/pravni-okvir-in-pristojnosti/mednarodni-pravni-akti-s-podrocja-clovekovih-pravic/organizacija-zdruzenih-narodov/mednarodni-pakt-o-ekonomskih-socialnih-in-kulturnih-pravicah/> (18. december 2016).

94. --- 2006. *Mednarodna konvencija o zaščiti vseh oseb pred prisilnim izginotjem*. Resolucija A/RES/61/177, sprejeta 20. decembra 2006. Dostopno prek: <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CED/Pages/ConventionCED.aspx> (18. december 2016).
95. --- *Resolucija št. 68/262 z dne 27.03.2014*. Dostopno prek: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/68/262 (6. marec 2017).
96. Združeni narodi. Generalni sekretar. 2010. *Guidance Note of the Secretary-General. United Nations Approach to Transitional Justice*. Dostopno prek: https://www.un.org/ruleoflaw/files/TJ_Guidance_Note_March_2010FINAL.pdf (11. januar 2017).
97. *Ženevske konvencije*. 1949. Dostopno prek: <https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/vwTreaties1949.xsp> (15. december 2017).
98. *Ženevski dogovor*. 2014. Dostopno prek: <https://geneva.usmission.gov/2014/04/18/text-of-the-geneva-statement-on-ukraine-released-by-the-us-eu-ukraine-and-russia/> (8. marec 2017).

PRILOGA A: PROTOKOL IZ MINSKA

PROTOCOL OF THE TRILATERAL CONTACT GROUP – MINSK, SEPTEMBER 5, 2014

PROTOCOL

on the results of consultations of the Trilateral Contact Group
with respect to the joint steps aimed at
the implementation of the Peace Plan
of the President of Ukraine, P. Poroshenko,
and the initiatives of the President of Russia, V. Putin

Upon consideration and discussion of the proposals put forward by the participants of the consultations in Minsk on September 1, 2014, the Trilateral Contact Group, consisting of the representatives of Ukraine, the Russian Federation and the Organization for Security and Co-operation in Europe [OSCE], reached an understanding with respect to the need to implement the following steps:

1. Ensure the immediate bilateral cessation of the use of weapons.
2. Ensure monitoring and verification by the OSCE of the regime of non-use of weapons.
3. Implement decentralization of power, including by means of enacting the Law of Ukraine “With respect to the temporary status of local self-government in certain areas of the Donetsk and the Lugansk regions” (Law on Special Status).
4. Ensure permanent monitoring on the Ukrainian-Russian state border and verification by the OSCE, together with the creation of a security area in the border regions of Ukraine and the Russian Federation.
5. Immediately release all hostages and unlawfully detained persons.
6. Enact a law prohibiting the prosecution and punishment of persons in connection with the events that took place in certain areas of the Donetsk and the Lugansk regions of Ukraine.
7. Conduct an inclusive national dialogue.
8. Adopt measures aimed at improving the humanitarian situation in Donbass.

9. Ensure the holding of early local elections in accordance with the Law of Ukraine “With respect to the temporary status of local self-government in certain areas of the Donetsk and the Lugansk regions” (Law on Special Status).

10. Remove unlawful military formations, military hardware, as well as militants and mercenaries from the territory of Ukraine.

11. Adopt a program for the economic revival of Donbass and the recovery of economic activity in the region.

12. Provide personal security guarantees for the participants of the consultations.

Participants of the Trilateral Contact Group:

Ambassador Heidi Talyavini (*signed*)

Second President of Ukraine, L.D. Kuchma (*signed*)

Ambassador of the Russian Federation in Ukraine, M.Y. Zurabov (*signed*)

A.V. Zakharchenko (*signed*)

I.V. Plotnitskiy (*signed*)

PRILOGA B: MEMORANDUM IZ MINSKA

MEMORANDUM

with respect to the performance of the provisions of the Protocol of the results of consultations of the Trilateral Contact Group with respect to the steps aimed at the implementation of the Peace Plan of the President of Ukraine, P. Poroshenko and the initiatives of the President of Russia, V. Putin

In accordance with Paragraph 1 of the Protocol of the results of consultations of the Trilateral Contact Group with respect to the joint steps aimed at the implementation of the Peace Plan of the President of Ukraine, P. Poroshenko and the initiatives of the President of Russia, V. Putin ([executed in] the city of Minsk, Republic of Belarus, [on] September 5, 2014) the participants of the Trilateral Contact Group, consisting of the representatives of Ukraine, the Russian Federation and the Organization for Security and Cooperation in Europea [“OSCE”], and the representatives of the certain areas of the Donetsk and the Lugansk regions have reached an understanding with respect to the following measures, aimed at securing the agreement regarding the bilateral cessation of the use of weapons.

The cessation of the use of weapons shall be considered to be common [for both parties].

The stopping of the units and military formations of the sides at the line of their contact as of September 19, 2014.

The prohibition on the use of all types of weapons and the conduct of offensive operations.

Within twenty four hours from the moment of the adoption of this Memorandum—the withdrawal of the means of destruction of caliber above 100 mm to a distance of not less than 15 km away from the line of contact, on each side (with the exception of those noted below), including from settlements, which would make it possible to create an area of the cessation of use of weapons of not less than 30 km in width (security area). At the same time, withdraw artillery systems of calibre above 100 mm to the maximum distance of their firing range away from the line of contact, and, in particular:

— 100 mm cannon MT-12—9 km; 120 mm mortars—8 km; 122 mm howitzer D-30 (2S1 Gvozdika)—16 km; 152 mm 2S5 Giatsint-S (2S3 Akatsiya, 2S19 Msta-S, 2A65 Msta-B)—33

km; MLRS 9K51 Grad—21 km; 9K57 Uragan—36 km; 9K58 Smerch—70 km; MLRS Tornado-G—40 km; MLRS Tornado-U—70 km; MLRS Tornado-S—120 km; — tactical missile systems—120 km.

Under the monitoring of the OSCE, the prohibition on the placement of heavy weaponry and military hardware in the area limited by the settlements of Komsomolskoye, Kumachevo, Novoazovsk, Sakhanka.

The prohibition on the placement of new landmine-explosive engineering barriers within the boundaries of the security area. The obligation to remove the previously placed landmine-explosive barriers within the security area.

The prohibition, from the moment of the adoption of this Memorandum, of the flights of combat aircraft and foreign unmanned aerial vehicles (“UAV”), with the exception of the UAVs used by the monitoring (observer) mission of the OSCE, along the entire line of contact between the sides in the area of the cessation of the use of weapons, to the width of not less than 30 km.

Within twenty-four hours from the moment of the adoption of this Memorandum, the deployment in the area of the cessation of the use of weapons of a monitoring (observer) mission of the OSCE, consisting of groups of observers of the Organization. The above-noted area should be divided into sectors, the number and the boundaries of which shall be agreed upon in the course of preparation for the work of the monitoring (observer) mission of the OSCE.

The removal of all foreign armed groups, military hardware, as well as militants and mercenaries from the territory of Ukraine, to be monitored by the OSCE.

Participants of the Trilateral Contact Group:

Ambassador Heidi Talyavini (signed)

Second President of Ukraine, L.D. Kuchma (signed)

Ambassador of the Russian Federation in Ukraine, M.Y. Zurabov (signed)

A.V. Zakharchenko (signed)

I.V. Plotnitskiy (signed)

PRILOGA C: MINSK II

12 February 2015

Package of Measures for the Implementation of the Minsk Agreements

1. Immediate and comprehensive ceasefire in certain areas of the Donetsk and Luhansk regions of Ukraine and its strict implementation as of 15 February 2015, 12am local time.

2. Withdrawal of all heavy weapons by both sides by equal distances in order to create a security zone of at least 50 km wide from each other for the artillery systems of caliber of 100 and more, a security zone of 70 km wide for MLRS and 140 km wide for MLRS „TornadoS“, Uragan, Smerch and Tactical Missile Systems (Tochka, Tochka U):

- for the Ukrainian troops: from the de facto line of contact;

- for the armed formations from certain areas of the Donetsk and Luhansk regions of Ukraine: from the line of contact according to the Minsk Memorandum of Sept. 19th, 2014;

The withdrawal of the heavy weapons as specified above is to start on day 2 of the ceasefire at the latest and be completed within 14 days.

The process shall be facilitated by the OSCE and supported by the Trilateral Contact Group.

3. Ensure effective monitoring and verification of the ceasefire regime and the withdrawal of heavy weapons by the OSCE from day 1 of the withdrawal, using all technical equipment necessary, including satellites, drones, radar equipment, etc.

4. Launch a dialogue, on day 1 of the withdrawal, on modalities of local elections in accordance with Ukrainian legislation and the Law of Ukraine “On interim local selfgovernment order in certain areas of the Donetsk and Luhansk regions” as well as on the future regime of these areas based on this law. Adopt promptly, by no later than 30 days after the date of signing of this document a Resolution of the Parliament of Ukraine specifying the area enjoying a special regime, under the Law of Ukraine “On interim self-government order in certain areas of the Donetsk and Luhansk regions”, based on the line of the Minsk Memorandum of September 19, 2014.

5. Ensure pardon and amnesty by enacting the law prohibiting the prosecution and punishment of persons in connection with the events that took place in certain areas of the Donetsk and Luhansk regions of Ukraine.

6. Ensure release and exchange of all hostages and unlawfully detained persons, based on the principle “all for all”. This process is to be finished on the day 5 after the withdrawal at the latest.

7. Ensure safe access, delivery, storage, and distribution of humanitarian assistance to those in need, on the basis of an international mechanism.

8. Definition of modalities of full resumption of socio-economic ties, including social transfers such as pension payments and other payments (incomes and revenues, timely payments of all utility bills, reinstating taxation within the legal framework of Ukraine). To this end, Ukraine shall reinstate control of the segment of its banking system in the conflict-affected areas and possibly an international mechanism to facilitate such transfers shall be established.

9. Reinstatement of full control of the state border by the government of Ukraine throughout the conflict area, starting on day 1 after the local elections and ending after the comprehensive political settlement (local elections in certain areas of the Donetsk and Luhansk regions on the basis of the Law of Ukraine and constitutional reform) to be finalized by the end of 2015, provided that paragraph 11 has been implemented in consultation with and upon agreement by representatives of certain areas of the Donetsk and Luhansk regions in the framework of the Trilateral Contact Group.

10. Withdrawal of all foreign armed formations, military equipment, as well as mercenaries from the territory of Ukraine under monitoring of the OSCE. Disarmament of all illegal groups.

11. Carrying out constitutional reform in Ukraine with a new constitution entering into force by the end of 2015 providing for decentralization as a key element (including a reference to the specificities of certain areas in the Donetsk and Luhansk regions, agreed with the representatives of these areas), as well as adopting permanent legislation on the special status of certain areas of the Donetsk and Luhansk regions in line with measures as set out in the footnote until the end of 2015.¹

12. Based on the Law of Ukraine “On interim local self-government order in certain areas of the Donetsk and Luhansk regions”, questions related to local elections will be discussed and agreed upon with representatives of certain areas of the Donetsk and Luhansk regions in the framework of the Trilateral Contact Group. Elections will be held in accordance with relevant OSCE standards and monitored by OSCE/ODIHR.

13. Intensify the work of the Trilateral Contact Group including through the establishment of working groups on the implementation of relevant aspects of the Minsk agreements. They will reflect the composition of the Trilateral Contact Group.

Participants of the Trilateral Contact Group:

Ambassador Heidi Tagliavini _____

Second President of Ukraine, L. D. Kuchma _____

Ambassador of the Russian Federation to Ukraine, M. Yu. Zurabov _____

A.W. Zakharchenko _____

I.W. Plotnitski _____

¹ Such measures are, according to the Law on the special order for local self-government in certain areas of the Donetsk and Luhansk regions: - Exemption from punishment, prosecution and discrimination for persons involved in the events that have taken place in certain areas of the Donetsk and Luhansk regions; - Right to linguistic self-determination; - Participation of organs of local self-government in the appointment of heads of public prosecution offices and courts in certain areas of the Donetsk and Luhansk regions; - Possibility for central governmental authorities to initiate agreements with organs of local selfgovernment regarding the economic, social and cultural development of certain areas of the Donetsk and Luhansk regions; - State supports the social and economic development of certain areas of the Donetsk and Luhansk regions; - Support by central government authorities of cross-border cooperation in certain areas of the Donetsk and Luhansk regions with districts of the Russian Federation; - Creation of the people’s police units by decision of local councils for the maintenance of public order in certain areas of the Donetsk and Luhansk regions; The powers of deputies of local councils and officials, elected at early elections, appointed by the Verkhovna Rada of Ukraine by this law, cannot be early terminated.

PRILOGA Č: Število civilnih žrtev med 15. februarjem 2015 in 15. februarjem 2017

(OHCHR 2017b, 11)

**Conflict-related civilian casualties in Ukraine
16 February 2015 - 15 February 2017 (source: OHCHR)**

